

Rufus Kaivo

## **UNELMIA TOTEUTTAMASSA, ELÄMYKSIÄ HAKEMASSA**

Sisällönanalyysi FIFA:n MM-kisoissa  
vierailleiden suomalaisten kisaturistien haastatteluista

Pro gradu -tutkielma

Matkailututkimus

2020

## Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Unelmia toteuttamassa, elämyksiä hakemassa – Sisällönanalyysi FIFA:n MM-kisoissa vierailleiden suomalaisten kisaturistien haastatteluista

Tekijä: Rufus Kaivo

Koulutusohjelma/oppiaine: Matkailututkimus

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 63 sivua + 1 liite

Vuosi: 2020

Tiivistelmä

Urheilun yksi suurimmista tapahtumista on aina neljän vuoden välein järjestettävä ja satoja tuhansia turisteja keräävä FIFA:n jalkapallon maailmanmestaruuskilpailut. Urheilun megatapahtumat eivät ole kuitenkaan pelkästään urheilun juhlaa, niihin sisältyy monenlaisia ongelmia. Huolimatta ongelmista, median uutisoinnista ja yleisestä kritiikistä, urheilun megatapahtumat täyttyvät joka kerta innokkaista turisteista, jotka haluavat kokea kisahuuman paikan päällä ja ovat valmiita jopa matkustamaan toiselle puolelle maapalloa jalkapalloturnausta varten.

Urheilun megatapahtumien **aikaisempi tutkimus** osoittaa FIFA:n MM-kisojen olevan kiinnostava sen järjestäjämaalle mahdollisen taloudellisen ja imagollisen nosteen vuoksi. Kuitenkin samaan aikaan urheilun megatapahtumiin voidaan yhdistää monia ongelmia, jopa ihmisoikeuksiin liittyviä. Tutkielman **yleisenä tavoitteena** on lisätä ymmärrystä urheilun megatapahtumista, sen vetovoimista turisteille. Tutkimukseni **teoreettisen viitekehyksen** muodostaa matkailuelämyksen käsite ja Seppo Ahon (2001) matkailuelämyksen prosessimalli.

**Tutkimuskohteena** on elämyksen merkitys, jota tutkin suomalaisten kisaturistien FIFA:n MM-kisoista saatujen matkakokemuksien avulla. **Tutkimuskysymys** on elämyksen merkitys matkustettaessa urheilun megatapahtumiin. **Osakysymyksiä ovat:** Miten elämys muodostuu katsojalle urheilun megatapahtumissa? Millä tavoin urheilun megatapahtumissa saatu elämys on muuttunut tapahtuman jälkeen? Miten mahdolliset negatiiviset kokemukset ovat vaikuttaneet matkakokemuksen muodostumiseen?

**Tutkimusaineisto** koostuu laadullisista teemahaastatteluista. Haastattelin suomalaisia kisaturisteja, jotka olivat käyneet FIFA:n MM-kisoissa. Teemoina haastatteluissa toimivat: ennen matkaa, matkan aikana ja matkan jälkeen. Analysoin haastatteluista saatuja aineistoa teoriaohjaavan analyysimenetelmän avulla.

Yksi tutkimukseni tuloksista osoittaa sen, että FIFA:n jalkapallon MM-kisoihin matkustetaan toteuttamaan unelmia ja hakemaan elämyksiä jalkapallon kautta. Unelma käydä kisoissa muodostuu jalkapallon pitkän ajan seuraamisen kautta, tai unelma voi olla perheenjäsenen, jonka kanssa matkustetaan kisoihin. MM-kisoihin matkustamisesta ei ole kyse vain jalkapallo-otteluiden näkemisestä paikan päällä, vaan kisoissa odotetaan kokevan elämyksiä kulluttamalla jalkapalloa kisakaupungissa eri tavoilla. Tutkimustulokset lisäävät ymmärrystä urheilun megatapahtumien suosioista ja miten elämykset muodostuvat kisaturisteille urheilun megatapahtumissa. Tulosten avulla voidaan kehittää pienempiä urheilutapahtumia vetoamaan samalla tavalla kävijöihin kuin urheilun megatapahtumat.

Avainsanat: matkailuelämys, urheilun megatapahtuma, FIFA:n MM-kilpailut, urheiluturisti

## SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO .....	5
1.1	Aiempi tutkimus urheilun megatapahtumista .....	6
1.2	Teoreettinen viitekehys.....	11
1.3	Tutkimusaineisto ja menetelmä .....	13
1.4	Tutkimuksen kulku .....	15
2	FIFA:N JALKAPALLON MM-KISAT JA KISATURISTI.....	16
2.1	FIFA:n MM-kisojen historia.....	16
2.2	Urheilun megatapahtumista uutisointi 2010-luvulla.....	20
2.3	Kisaturisti tapahtumassa .....	21
3	ELÄMYKSEN MÄÄRITELMÄN HAASTEELLISUUS .....	24
3.1	Elämys yksilön omana kokemuksena .....	24
3.2	Matkailuelämys.....	25
3.3	Matkailuelämyksen prosessimalli .....	28
4	METODOLOGISET VALINNAT .....	31
4.1	Teemahaastattelut aineistoina .....	31
4.2	Haastateltavien valinta ja haastattelujen toteutus .....	31
4.3	Tutkimusetiikka .....	33
4.4	Aineiston analysointi .....	34
5	KISATURISTIN ELÄMYS .....	36
5.1	Unelmana kisamatka FIFA:n MM-kisoihin.....	36
5.2	Odotukset FIFA:n MM-kisoista.....	38
5.3	Kokemuksen muodostuminen FIFA:n MM-kisoissa.....	39
6	ELÄMYS MATKAN JÄLKEEN .....	44
6.1	Matkan jälkeen.....	44
6.2	Matkasta saadut muutoskokemukset .....	46

7	NEGATIIVISET TAPAHTUMAT MATKAKOKEMUKSESSA .....	48
7.1	Vastoinkäymiset osana matkaa .....	48
7.2	Kokemus kisakaupungista .....	50
7.3	Tietoisuus kisoihin liittyvistä ongelmista .....	52
8	YHTEENVETO.....	55
	LÄHTEET .....	59
	LIITE 1 .....	64

## 1 JOHDANTO

Olen seurannut pienestä pojasta asti huippu-urheilua aktiivisesti lajista riippumatta, joko tapahtumapaikalla tai television välityksellä. Erityisesti penkkiurheiluharrastukseni kohokoh-tia nuorena olivat urheilun megatapahtumat, olympialaiset ja FIFA:n jalkapallon MM-kisat, jolloin television välityksellä tuli kuukauden ajan huippu-urheilua niin paljon kuin jaksoi katsoa. Samalla itselleni kehittyi haave siitä, että pääsisin kokemaan joko olympialaiset tai jalkapallon MM-kisat paikan päällä. Haaveeni pysyi vahvana ja vuosien aikana pääsin ko-kemaan monia hienoja hetkiä sohvaltani yhdessä perheeni ja ystävien kanssa. Haaveeni alkoi muuttua vuonna 2014 ensimmäistä kertaa Sotshin olympialaisten yhteydessä, kun YLE näytti dokumentin kisojen järjestelyistä. Dokumentin jälkeen ymmärsin, että itse asiassa Sotshin kisat olivat saaneet paljon kritiikkiä mediassa ja sama oli huomattavissa muiden ur-heilun megatapahtumien kohdalla Sotshin olympialaisten jälkeen. Urheilun megatapahtu-mien suosio on kuitenkin pysynyt vahvana ja kasvava kritiikki niin tutkimuksissa kuin me-diassa ei ole ainakaan vielä onnistunut horjuttamaan tätä suosiota. Kiinnostuin siitä, mikä ihmisiä vetää näihin tapahtumiin, vaikka tutkimukset ja media osoittavat selviä epäkohtia liittyen järjestelyihin. Miksi niin monet haluavat kokea elämyksiä matkustamalla paikan päälle kisoihin. Tutkielmassani keskityn elämyksen merkitykseen suomalaisten kisaturistien matkassa FIFA:n MM-kisoihin.

FIFA:n (Fédération Internationale de Football Association) jalkapallon maailmanmestaruus-kilpailut järjestetään aina neljän vuoden välein. Se on yksi urheilun suurimmista megatapah-tumista ja kerää järjestäjämaahan satoja tuhansia kisaturisteja joka kerta. Ihmiset puhuvat FIFA:n MM-kisoista paljon etu- ja jälkikäteen; yhä edelleen voi nähdä huippuhetkiä vuosien varrelta pelatuista peleistä sekä kuulla tarinoita Maradonan kuuluisasta ”Jumalan käsi”-maa-lista tai Brazilian nöyryyttävästä häviöstä Saksalle heidän kotikisoissaan. Tapahtuman suo-sio on nykyään niin suuri kisojen aikana, että kisajärjestäjät joutuvat arpomaan lippujen osto-oikeudet. Jalkapallon MM-kisojen järjestäjämaa pääsee hetkellisesti maailman keskipis-teeksi ja parhaimmillaan pystyy nostamaan brändinsä aivan uudelle tasolle. Samaan aikaan kaikki paikalliset eivät ole mielissään siitä, että heidän kotimaassaan tai -kaupungissaan myl-lätään maisemaa ja joskus poljetaan ihmisoikeuksia suuren luokan urheilutapahtuman vuoksi.

Seuraavissa alaluvuissa käyn ensiksi läpi aiempaa tutkimusta urheilun megatapahtumista ja kuvailen niiden vaikutuksia niin järjestäjämaahan, paikallisiin kuin turisteihin. Toisena esittelen teoreettisen viitekehýkseni ja keskeiset käsitteet. Kolmantena kerron tutkimusaineistosta ja sisällönanalyysin menetelmistä sekä lopuksi kuvailen tutkimuksen kulun.

### 1.1 Aiempi tutkimus urheilun megatapahtumista

Urheilun megatapahtumia on tutkittu niin sosiaalisesti kuin taloudellisesti sekä järjestäjämaan, paikallisten että turistien näkökulmasta. Käyn ensin läpi aiempaa tutkimusta megatapahtumista ja niiden vaikutuksista järjestäjämaahan. Tämän jälkeen käsittelen aiempaa tutkimusta liittyen turisteihin ja megatapahtumiin, josta on tutkittu, esimerkiksi järjestäjämaan välttelyvaikutusta (crowding out) turistien osalta, joita urheilun megatapahtumat eivät kiinnosta. Tämän jälkeen avaan aikaisempaa tutkimusta liittyen järjestäjämaahan ja paikallisiin. Lopuksi kerron FIFA:n toimintaan liittyvästä aiemmasta tutkimuksesta.

Megatapahtumien positiivisista ja negatiivisista vaikutuksista järjestäjämaissa on tutkijoiden kesken väitelty jo kauan. On tutkittu, miksi niin moni valtio haluaa järjestää megatapahtumia, vaikka niistä saadut vaikutukset voivat olla ristiriitaiset. Yleisesti voidaan todeta, että tapahtumasta selviää voittajana voimassa oleva valtakeskittymä sekä epätasa-arvon rakenteet (Horne, 2018, s. 11). Positiivisen kuvan megatapahtumista järjestäjämaalle antavat erilaiset sisäiset ja ulkoiset tekijät. Sisäisiä ovat kesto, koko ja laajuus, jotka sisältävät muun muassa kilpailijamäärät, katsojamäärät ja kilpailumäärät. Ulkoisia piirteitä ovat median houkuttelevuus, turismin potentiaali ja yleiset vaikutukset järjestäjämaahan. Tapahtumalla voi olla positiivisia vaikutuksia, kuten taloudellisia hyötyä, urbaanialueiden elvyttämistä, urheiluperinnön syntymistä, kasvava turismi ja järjestäjämaan brändin muuttuminen tai parantuminen. (Wilson, 2006, Dongfeng & Wilson, 2014, s. 13 mukaan). Itse asiassa brändin kiillottamisen takia moni valtio tai kaupunki on miettinyt strategiota, kuinka järjestää enemmän suuria urheilutapahtumia maassaan tai kaupungissaan (Chalip, 2004, Dongfeng & Wilson, 2014, s. 13 mukaan). Olympialaiset voivat olla suuri imagollinen noste järjestäjämaalle tai -kaupungille. Esimerkiksi Barcelona sai huikean nosteen vuoden 1992 olympialaisista ja siitä tuli Euroopan yksi suurimmista matkakohteista (Herstein & Berger, 2013, s. 1).

Samaan aikaan urheilun megatapahtumat vaativat paljon investointeja järjestäjämaalta, edesauttaen sitä, että osa pitkän ajan kaupunkiprojekteista saadaan nopeammin valmiiksi

(Furrer, 2002, Malfas & Theodorak, 2004, Ferreira & Boschoff, 2014, s. 180 mukaan). Megatapahtumien aikana kuitenkin lyhytkestoisen tapahtuman ja jatkuvan pitkäjänteisen kaupungin kehittämisen välinen raja yleensä sumentuu ja kaupunkiin rakennetaan valtavasti uutta majoituskapasiteettia, stadioneita, viihdekeskuksia ja muita investointeja (Greene, 2003, s. 165, Ferreira & Boschoff, 2014, s. 181 mukaan). Tämän takia monelle järjestäjämaalle on tapahtumasta jäänyt hotelli- ja huonekapasiteettia enemmän kuin on todellisuudessa tarvetta (MacLaurin, 2005, s. 1, Ferreira & Boschoff, 2014, s. 181 mukaan). Majoituksen osalta olympialaisten järjestäjämaan edellytetään järjestävän 15 000 asuntolaa urheilijoille ja toimitsijoille sekä vähintään 40 000 hotellihuonetta katsojille. Vuoden 2016 kesäolympialaisia varten Rio De Janeiroon piti rakentaa 15 000 hotellihuonetta lisää siitäkin huolimatta, että kaupunki on suuri matkailukohde jo entuudestaan. (Matheson & Baumann, 2018 s. 293.) Investointi oli iso ja huolestuttava, koska vuoden 2014 Brasilian jalkapallon MM-kisojen 12 järjestäjäkaupungista viittä uhkasi hotellihuoneiden ylitarjonta (SBD Global, 2012, Ferreira & Boschoff, 2014, s. 181 mukaan).

Tällaisiin suuriin investointeihin tarvitaan paljon rahaa ja se kasvattaa järjestäjämaiden taloudellista riskiä. Espanjan hallitukselle jäi neljän miljardin dollarin velat Barcelonan kesäolympialaisista ja Naganon olympialaisista jäi 11 miljardin dollarin velat Japanin hallitukselle. Taloudellisesti epäonnistuneet kisat jättivät jälkeensä harvoin käytettäviä rakennuksia arvokkaalla maalla, esimerkiksi Sydneyn Olympiastadionin ylläpitäminen maksaa 30 miljoonaa dollaria vuodessa. Vuoden 2004 kesäolympialaisten tapahtumapaikat rakennettiin keskeiselle sijainnille järjestäjäkaupunkiin Ateenaan, mutta nykyään paikat ovat vähäisessä käytössä. Päinvastaisena esimerkkinä voidaan pitää Los Angelesin vuoden 1983 olympialaisia, joissa mahdollisimman monet tapahtumista pyrittiin järjestämään jo valmiina olevissa rakennuksissa ja tiloissa. (Zimbalist, 2010, s. 10-11.)

Vaikka uusia hotelleja ja tapahtumapaikkoja rakennetaan kisoja varten, turistien määrä ei välttämättä kasva kaupungissa verrattuna normaaliin sesonkiaikaan. Turismin määrän samana pysymistä selittää urheilun megatapahtumiin ja turismiin liitetty ilmiö: välttelyvaikutus (crowding-out), joka tarkoittaa järjestäjämaahan matkaavien muista kuin urheilusta kiinnostuneiden turistien kotiin jäämistä. Tapahtuman ollessa käynnissä kisaturistit matkaavat maahan ja varaavat kaikki hotellit täyteen ja näin ollen kaupunkeihin muista syistä matkaavat turistit eivät mahdu paikan päälle. Turistien määrä ei siis välttämättä kasva kaupungissa verrattuna normaaliin sesonkiaikaan. Megatapahtuman aikaan, urheiluturistien vallatessa

kaupungin, tämä järjestäjämaan välttely ilmiö voi olla merkittävä. (Dongfeng & Wilson, 2014, s. 15.) Esimerkiksi vuonna 2002, jolloin Etelä-Korea ja Japani isännöivät jalkapallon MM-kisoja, matkailijamäärä Etelä-Koreassa oli sama kuin edellisenä vuonna (Barclay, 2009, Dongfeng & Wilson, 2014, s. 15 mukaan). Samasta tapahtumasta tehty toinen tutkimus osoitti myös, että kisojen aikana Etelä-Koreaan muista syistä matkustaneilla turisteilla ei ollut yhtä positiiviset mielikuvat Etelä-Koreasta kuin jalkapallon MM-kisoja varten matkustaneilla. Tähän yhtenä selityksenä nähtiin, että kisoja varten matkustaneille ei ole väliä missä kisat pidetään, koska he eivät näe isäntämaata erityisenä matkakohteena, kun taas Koreaan maan takia matkustaneet ovat valinneet tietoisesti matkakohteensa. (Choong Ki, Taylor, Yong-Ki, & BongKoo, 2005, s. 42.)

Pekingin vuoden 2008 ja Lontoon vuoden 2012 kesäolympialaiset sekä Salt Lake Cityn vuonna 2002 järjestetyt talviolympialaiset kärsivät myös tästä järjestäjämaan välttelyvaikutuksesta. Esimerkiksi Salt Lake Cityn kisojen aikaan Utahin laskettelukeskukset kokivat 9,9 % tippumisen kävijämäärissä ja Lontoossa turistimäärät laskivat 6,568 miljoonasta 6,147 miljoonaan. (Matheson & Baumann, 2018, s. 294.) Järjestäjämaan turismille on myös hyvin tärkeää, että naapurimaat pärjäävät kisoissa. Argentiinan finaali paikka jalkapallon MM-kisoissa Brasiliassa lisäsi 250 000 päivällä argentiinalaisten kisoissa viettämää aikaa verrattuna siihen, jos Argentiina olisi tippunut jo puolivälierissä (Matheson & Baumann, 2018, s. 293).

Urheilun megatapahtumien sosiaaliset vaikutukset liittyvät turistien lisäksi järjestäjämaan paikallisiin asukkaisiin, näistä raju esimerkki on paikallisten asukkaiden uudelleen sijoittaminen rakennushankkeiden tieltä (Hayes & Horne, 2011, Horne, 2007, Lenskyj, 2002, 2008, Ritchie & Hall, 1999, Olds, 1998, Centre on Housing Rights & Evictions COHRE, 2007, Porter, Jaconelli, Cheyne, Eby, & Wagenaar, 2009, Rolnik, 2009, Horne, 2018, s. 14 mukaan). Pekingin olympialaisia varten tuhansia ihmisiä siirrettiin muualle pois kisatapahtumapaikkojen tieltä (COHRE, 2008, Horne & Whannel, 2010, Horne, 2018, s. 14 mukaan). Aktivistit ovat protestoineet rakentamista Vancouverissa, Sotshissa, Lontoossa ja Rio De Janeirossa ja näitä protesteja ovat usein tukeneet Humans Rights Watch ja Amnesty (Boykoff, 2014, Talbot & Carter, 2018, s. 77 mukaan).



Paikallisten asukkaiden siirtelyn lisäksi nämä tapahtumat loukkaavat muitakin ihmisoikeuksia. Vuonna 2015 Human Rights Watchin vuosittainen raportti osoitti, että urheilujen megatapahtumiin voidaan yhdistää viiden eri ihmisoikeuksien rikkomista: 1) kansalaisten pakko-siirtolaisuus ilman asianmukaista korvausta tai menettelyä, 2) siirtolaistyöläisten hyväksikäyttö tai väärinkäyttö, 3) ihmisoikeusaktivistien hiljentäminen, 4) journalistien uhkailu ja hiljentäminen sekä 5) syrjintä valtioissa, jotka kilpailevat kisaisännyydestä tai kilpailevat itse megatapahtumassa. (Horne, 2018, s. 14.)

Ihmisoikeuksien loukkauksien lisäksi köyhyysrajan alapuolella elävät hyötyvät hyvin vähän olympialaisista tai jalkapallon MM-kisoista. Brazilian vuoden 2014 FIFA:n jalkapallon MM-kisoissa turistit käyttivät rahaa 335 miljoonan dollarin edestä ja tästä summasta suurin osa ohjautui FIFA:lle sekä monelle FIFA:n yhteistyökumppaneille. Summasta eivät hyötynneet Brazilian köyhimmät ihmiset eivätkä katumyyjät, sillä heitä syrjittiin eikä heille myönnetty lupaa myydä tuotteitaan. (Hummel, 2018, s. 26-44.) Tämän lisäksi FIFA:n valta ulottuu paikallisten asukkaiden arkeen jopa vuosiksi eteenpäin FIFA:n rakentaessa uusia stadioneita ja muuta infrastruktuuria (Kolamo, 2014, s. 32). Samalla tavalla Durbaniin rakennettua Moses Mabhida -stadionia moni paikallinen pitää lähinnä maisemahaittana johtuen sen rakentamiseen liittyneistä taloudellisista epäselvyyksistä (Bahadur 2011, Kolamo, 2014, s. 141 mukaan).

Sami Kolamo (2014) tutki FIFA:n vallan toimintalogiikkaa Etelä-Afrikassa kisojen aikaan vuonna 2010. Kolamon tutkimuksen pääkäsitteitä ovat keskitetty speaktaakkeli ja kameratietoinen performatiivisuus. Keskitetyllä speaktaakkelilla tarkoitetaan ihmisten huomion kontrollointia tiettyihin asioihin sekä tilojen rajaamista tietoisesti. Keskitetty speaktaakkeli kuvaa hyvin FIFA:n toimintaa, sillä se vahvasti kontrolloi kaikkea näkyvyyttä yhdessä yhteistyökumppanien kanssa. FIFA:lla on kolmenlaisia yhteistyökumppaneita: partnerit, sponsorit ja paikalliset alihankkijat. Partnerit saavat eniten valtaa suhteessa näkyvyyteen ja FIFA:n tuotemerkkien näkyvyyteen. FIFA:lla on taas eniten valtaa kisatapahtuman organisointiin, audiovisuaaliseen ilmeeseen sekä kaupungin uudelleen rakentamiseen. MM-tapahtuman ajaksi kisaisännän valinnasta kisojen päätöspäivään asti FIFA:lle annetaan asema, jossa se saa päättää kaiken taloudellisessa, poliittisessa ja kulttuurisessa organisoinnissa. FIFA kerää partnereinsa kanssa isoimmat rahalliset voitot tapahtumasta ja kisaisännät keräävät voittoa vain

mahdollisen imagon nousun kautta. Molemmat uskovat maailmanlaajuiseen medianäkyvyyteen, joten kaiken on näytettävä hyvältä kameran edessä, jotta kaikki osapuolet, FIFA, partnerit ja kisaisännät saavat mahdollisimman suuret voitot. (Kolamo, 2014, s. 32-81.)

Kameratietoisuudella Kolamo viittaa FIFA:n tietoisuuteen mediajulkisuudestaan. FIFA pyrkii olemaan tietoinen jokaisesta kamerasta ja varsinkin kansainvälisten mediayhtiöiden televisiokameroista (Kolamo, 2014, s. 36-37). Näin he voivat tarjota juuri sitä näkyvyyttä, mitä he haluavat sekä rakentaa kollektiivista muistia kisaisännästä ja jalkapallon MM-kisoista tapahtumana.

Kollektiivinen muisti tarjoaa kehykset yksilön omalle muistille. Kehykset taas viittaavat valtaan valita ja rajata se mitä näkyy tietyllä haetulla tavalla ja näin muistia voi pitää vallankäytön työkaluna. Jalkapallon MM-kisoissa joukkoviestintävälineet ovat FIFA:lle keskeisessä roolissa kollektiivisen muistin tuottamisessa. Niiden avulla FIFA välittää tunteisiin vetoavia tarinoita ja pyrkii luomaan mahdollisimman positiivisen kuvan kisoista. (Maurice Halbwachs, 1980, Kolamo, 2014, s. 42 mukaan.) Kolamon mukaan koko MM-kisaspektaakeli on suunniteltu ja rakennettu niin, että se jättää ihmiseen kollektiivisia muistijälkiä. FIFA:n jalkapallon MM-kisat ovat niin suuria mediaspektaakkeleja, että edes lajista välinpitämättömät ihmiset eivät voi välttyä niiden tarinoilta. Näiden tarinoiden pohjalle voi rakentua globaaleja kollektiivisia muistoja, joita eri yritykset hyödyntävät markkinoinnissaan. Samalla nämä tarinat voivat elää kauan globaalissa kollektiivisessa muistissa. (Kolamo, 2014, s. 229.)

Kisaturisteilla on myös keinoja sivuuttaa urheilun megatapahtumien negatiiviset vaikutukset. Schofield, Rhind ja Blair (2018) tutkivat tapahtumissa käyneitä turisteja ja moraalisen irtautumisen roolia (moral disengagement) heissä. Moraalinen irtautuminen tarkoittaa prosessia, jossa yksilö vakuuttaa itsensä siitä, etteivät eettiset normit päde häneen tässä tietyssä kontekstissa. Erottamalla moraaliset reaktiot epäinhimillisestä käytöksestä yksilö poistaa hetkellisesti itsensä tuomitsemisen mekanismin. (Fiske, 2004, Schofield ym., 2018, s. 6 mukaan.) Tutkimuksesta löytyi seitsemän eri moraalisen irtautumisen mekanismia, joita urheilun megatapahtumissa olleet turistit käyttivät: 1) moraalinen oikeuttaminen, 2) edullinen vertailu, 3) seurauksien vääristely, 4) eufemistinen leimaaminen, 5) vastuun väärin asettelu, vastuun levittely sekä 6) syyllisyyden määrittäminen (Schofield ym., 2018, s. 11). Tutkimus

osoittaa, että tapahtumissa käyvät turistit ovat tietoisia tapahtumien monista ongelmista, mutta erilaisten mekanismien avulla he pyrkivät pakenemaan omaa syyllisyyden tunnetta.

Aikaisempaa tutkimusta urheilun megatapahtumien vaikutuksista on runsaasti. Niiden mukaan megatapahtumat eivät ole pelkästään urheilun juhlaa, vaan niihin liittyy monenlaisia ongelmia, liittyen tapahtumien järjestämiseen ja jälkivaikutusten hoitamiseen. Huolimatta ongelmista, median uutisoinnista ja yleisestä kritiikistä urheilun megatapahtumia kohtaan, täyttyvät urheilun megatapahtumat joka kerta innokkaista turisteista, joista osa matkustaa jopa toiselle puolelle maapalloa kokemaan kisat paikan päältä. Turistien myönteistä suhtautumista urheilun megatapahtumiin on tutkittu verrattain vähän, vaikka megatapahtumat sisältävät paljon ongelmia (Schofield, ym., 2018, s. 9). Urheilun megatapahtumilla on laajasti ihmisoikeusongelmia, mutta suuri yleisö katsoo silti tapahtumia televisiosta ja ostaa niihin liittyviä sivutuotteita. Tämä suuren yleisön antama tuki johtaa myös siihen, että etenkin maiden hallitukset himoitsevat näiden tapahtumien järjestämistä ja yhtiöt haluavat tukea niitä, koska urheilun megatapahtumat antavat positiivisen kuvan brändistä. (Horne, 2007, Schofield ym., 2018, s. 5 mukaan.)

Aiempaa tutkimusta turisteista olympialaisissa tai FIFA:n MM-kisoissa en juurikaan löytänyt ja ainut merkittävästi aiheeseen liittynyt tutkimus oli Schofieldin, Rhindin ja Blairin (2018) tutkimus liittyen kisaturistien moraalisiin pakokeinoihin. Ainakin osa kisaturisteista onnistuu moraalisen irtautumisen keinoin jättämään tapahtumiin kohdistuvan kritiikin kokemuksen ulkopuolelle. Aikaisempi tutkimus turistien matkaamisesta urheilun megatapahtumiin osoittaa, että itse tapahtuma on tärkeämpi kuin se missä tapahtuma järjestetään. Kaksi urheilun suurinta megatapahtumaa on saanut osan median kritiikistä, mutta turistien motiiveja käydä olympialaisissa tai FIFA:n MM-kilpailuissa ei ole juurikaan tutkittu. Myöskään suomalaisten kisaturistien syitä matkata urheilun megatapahtumiin ei ole tutkittu.

## 1.2 Teoreettinen viitekehys

Morrisin (1987) mukaan tapahtuma voidaan määritellä megatapahtumaksi sen kävijämäärän (yli miljoona), tapahtuman kulujen (yli 500 miljoona dollaria) tai tapahtuman maineen perusteella. Toisen määritelmän mukaan tapahtumalla täytyy olla maailmanlaajuinen huomio, jotta se luokitellaan megatapahtumaksi (Morris, 1987, Vanhove & Witt, 1987, Getz, 2005, s. 18 mukaan). Tutkijat ja tapahtumasuunnittelijat ovat yhtä mieltä siitä, että megatapahtumat

vaikuttavat miljooniin ihmisiin ja niissä liikkuu miljardeittain dollareita (Applebaum 2014, du Plessis and Maennig 2011, Lee and Taylor 2005, Hummel, 2018, s. 28 mukaan). Yleisesti megatapahtumat tunnistaa siitä, että niihin liittyy paljon median huomiota, mainetta ja taloudellista vaikutusta järjestäjäyhteisölle tai organisaatiolle sekä laaja joukko turisteja (Getz, 2005, s. 19). Megatapahtumista suurimpia ovat urheilutapahtumat, kuten FIFA:n MM-kisat.

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys muodostuu matkailuelämyksen käsitteestä ja matkailuelämyksen prosessimallista. Matkailuelämys vaatii, että se syntyy matkailullisessa tilanteessa. Matkailuelämys rakentuu emotionaalisesti ja se on yksilöllinen sekä lyhytkestoinen. Elämykseen liittyvät tunteet ovat aina kokijalle aidot ja oikeat, eikä niitä voi kukaan muu omilla kokemuksillaan muokata. (Saarinen, 2001, Räikkönen, 2014, s. 129 mukaan). Kuitenkin matkailuelämys voi olla yksin koettu tai yhdessä koettu ilmiö. Kanssaihmiset voivat tuoda esimerkiksi taideteokseen omia kommentteja tai urheilutapahtumassa yleisö voi luoda tapahtumaan erityisen tunnelman. On siis olemassa yksilöllisiä elämyksiä sekä kollektiivisia elämyksiä. (Aho, 2001, s. 38.)

Matkailuelämyksen muodostumisesta on olemassa eri teorioita, joista tutkimuksessani käytän Ahon (2001) matkailuelämyksen prosessimallia. Se kuvailee matkailuelämyksen syntyä sekä kehittymistä selkeästi ja sen avulla voi tehdä matkailuelämyksen kokonaisvaltaista arviointia. Aineiston analyysin tukena käytän Ahon matkailuelämyksen prosessimallia ja pyrin ymmärtämään elämyksen merkitystä matkassa urheilun megatapahtumaan sekä mitkä tekijät vaikuttavat urheilun megatapahtumassa koettuun elämykseen.

Ahon matkailuelämyksen prosessimallissa on seitsemän kohtaa ja se sisältää monivaiheisen kehityskulun ensimmäisestä kiinnostuksen heräämisestä aina matkan jälkeiseen kokemusten muisteluun ja jatkorikastamiseen. Matkailuelämyksen prosessimallissa elämyksen kokonaisuudella on kolme päätyyppiä: esielämykset, kohde-elämykset ja jälkielämykset. Näiden syntyyn vaikuttaa seitsemänsäinen prosessi, jossa on seuraavat vaiheet: 1) kiinnostuksen herääminen, 2) matkakohteeseen kiintyminen, 3) vierailu, 4) elämysten arviointi, 5) varastointi, 6) elämysten muistelu ja 7) matkailuelämyksen rikastaminen. Ahon prosessimalli avaa turistin matkapäätöksen tekemistä ja elämyksen syntymistä ja sen jälkeistä aikaa, jossa elämystä muistellaan ja rikastetaan. Prosessin eri vaiheissa voi syntyä uusia elämyksiä tai vanhat muuttaa muotoaan. Avaan tarkemmin matkailuelämyksen prosessimallin vaiheita ja elämystä käsitteenä tutkielman kolmannessa luvussa. (Aho, 2001, s. 45-49.)

Tutkielmani yleisenä tavoitteena on lisätä ymmärrystä urheilun megatapahtumista ja sen vetovoimatekijöistä. Tutkimuksessa keskityn urheilun megatapahtumien kisaturisteihin. Tutkimuskohteena on elämyksen merkitys, jota tutkin suomalaisten kisaturistien matkakokemuksien avulla. Tutkimuskysymykseni on: *elämyksen merkitys matkustettaessa urheilun megatapahtumiin*. Kolme alakysymystäni on: 1) *Miten elämys muodostuu katsojalle urheilun megatapahtumissa?* 2) *Millä tavoin urheilun megatapahtumissa saatu elämys on muuttanut tapahtuman jälkeen?* 3) *Miten mahdolliset negatiiviset kokemukset ovat vaikuttaneet matkakokemuksen muodostumiseen?*

### 1.3 Tutkimusaineisto ja menetelmä

Aineistona tutkimuksessani toimivat neljä haastattelua, jotka olen kerännyt haastattelemalla 2010-luvulla FIFA:n MM-kisoissa käyneitä suomalaisia kisaturisteja. Haastattelu eroaa tavallisesta keskustelusta sen institutionaalisuuden kautta, joka korostuu nauhoituksen sekä haastattelijan muistiinpanojen kautta. Tutkimushaastattelua ohjaa tutkimuksen tavoite ja tutkimushaastattelussa osapuolilla on selkeät roolit: haastattelijä kerää tietoa ja haastateltava antaa tietoa. (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 23.) Haastattelut voidaan jaotella haastateltavien lukumäärän perusteella yksilöhaastatteluihin tai ryhmähaastatteluihin. Yksilöhaastattelussa haastattelijalla on yksi haastateltava kerrallaan, jonka kanssa hän keskustelee tutkimusaiheesta tai siihen liittyvistä teemoista. Ryhmähaastattelussa vuorovaikutus on haastattelijan sekä jokaisen haastateltavan välillä. Ryhmähaastattelutilanteessa haastattelijä kysyy jokaiselta haastateltavalta saman kysymyksen vuorotellen, joten voidaan sanoa haastateltavan suorittavan ryhmätilanteessa yksilöhaastatteluja. Tällä keinolla haastattelijä pitää kontrollin itsellään sekä estää haastateltavien keskinäisen keskustelun. (Valtonen, 2005, s. 223-224.) Tutkimuksessani aion käyttää yksilöhaastatteluja, koska pystyn kontrolloimaan niitä paremmin kuin ryhmähaastatteluja.

Haastattelumuotoja ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja syvähaastattelu. Nämä kolme voidaan jakaa myös strukturoituun, puolistrukturoituun sekä strukturoimattomaan. *Lomakehaastattelua* käytetään yleensä, kun tehdään määrällistä tutkimusta ja sitä käytettäessä ei jää mahdollisuutta kysyä jatkokysymyksiä haastateltavalta. *Teemahaastattelussa* eli puolistrukturoidussa on etukäteen valitut teemat ja tarkentavat kysymykset, joiden mukaan pyritään etenemään. Etukäteen valitut teemat muodostuvat teoreettisen viitekehyksen perus-

teella. *Syvähaastattelu* on strukturoimaton ja sitä voidaan kutsua myös avoimeksi haastatteluksi. Se on luonteeltaan keskustelunomainen, sillä kysymykset ovat avoimia ja ainoastaan ilmiö on määritelty. Haastattelija ja haastateltava voivat siis keskustella laidasta laitaan ilmiöön liittyen. Syvähaastattelu on yleistä, että haastateltavana on vain yksi tai muutama henkilö ja heitä saatetaan haastatella useampaan otteeseen. Tässäkin haastattelumuodossa pyritään keskittymään ilmiöön, mutta teoreettinen viitekehys ei määrää suuntaa. Haastateltava saa sanoa mitä haluaa ja haastattelijan tehtävä on pitää haastattelu kasassa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 74-77.)

Käytin aineistonkeruussa teemahaastattelun muotoa, jonka avulla pidin haastattelun tutkimukselleni olennaisissa asioissa. Teemat ohjasivat keskustelua alkaen tapahtumista ennen matkaa, mitä tapahtui matkan aikana ja millainen kokemus oli arvioituna matkan jälkeen. Teemat auttoivat löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuskysymysteni ja ongelmanasetteluni kannalta. Tavoitteeni oli kuitenkin pitää haastattelut puolistrukturoituina, jotta keskustelussa olisi tilaa myös aiheille, joita haastateltavat toivat itse esiin. Näin pystyin jatkamaan haastatteluja haastateltavan vastauksen perusteella ja tätä kautta mahdollisimman paljon aineistoa, jota analysoimalla sain merkittävää tietoa tutkimukseeni.

Analyysimetodina käytin sisällönanalyysia, jonka avulla saadaan aineisto kasaan johtopäätöksiä varten sekä pyritään tekemään tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja yleinen kuva. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia siinä missä diskurssianalyysikin, mutta sisällönanalyysissa pyritään löytämään merkityksiä valmiista tekstiaineistosta tai aineistoista, joka on muutettu tekstin muotoon. Tämän aineiston määritelmä on laaja, sillä se voi olla esimerkiksi puhe, keskustelu, dialogi tai haastattelu. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 103-104.)

Analyysit on jaoteltu aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan sekä teorialähtöiseen analyysiin. *Aineistolähtöisessä analyysissa* pyritään luomaan teoria ja lopputulos puhtaasti aineistoista eikä aikaisempaa tutkimusta hyödynnetä analyysissa. *Teorialähtöisessä analyysissa* tukeudutaan johonkin tiettyyn teoriaan tai malliin, joka esitellään ja sen perusteella määritellään käsitteet. Analyysia ohjaa aikaisempi tietoa ja tutkitaan, miten aineisto sopii valittuun teoriaan tai malliin. Teoriaohjaavassa jo tiedetty määrittelee, kuinka aineisto hankitaan ja miten määritellään ilmiö, jota tutkitaan. *Teoriaohjaavassa analyysissa* teoria toimii apuna aineiston analyysissa, mutta analyysi ei perustu suoraan teoriaan. Analyysista voi huomata aikaisempaa tutkimusta tai sen vaikutteita, mutta analyysi ei testaa mitään tiettyä teoriaa. (Tuomi

& Sarajärvi, 2009, s. 95-97.) Tutkimuksessani käytän teoriaohjaavaa analyysimenetelmää eli käytän Matkailuelämyksen prosessimallia analyysin tukena ja pyrin sen avulla ymmärtämään elämyksen merkitystä kisaturistille ja mistä tekijöistä se muodostuu.

#### 1.4 Tutkimuksen kulku

Johdannon jälkeen luvussa kaksi käyn läpi FIFA:n MM-kisojen historiaa, avaan median uutisointia aiheesta sekä määrittelen urheiluturistin tutkimuksessani. Luvussa kolme avaan elämyksen käsitettä ja Ahon matkailuelämyksen prosessimallia. Luvussa neljä käyn läpi aineistonkeruutani, tutkimushaastatteluvien valintaprosessia ja haastattelututkimukseen liittyvää tutkimusetiikkaa. Kerron aineistonkeruumenetelmästäni teemahaastattelusta ja käyttämästäni analyysimenetelmästä teorialähtöisestä sisällönanalyysistä. Luvut viisi, kuusi ja seitsemän ovat tuloslukuja, joissa käyn analyysin tuloksia läpi. Tämän jälkeen on yhteenvedon vuoro ja lopuksi lähdeluettelo.

## 2 FIFA:N JALKAPALLON MM-KISAT JA KISATURISTI

Tässä luvussa esittelen FIFA:n jalkapallon MM-kisojen historiaa ja sen merkittävyyttä maailmassa. Sen lisäksi käyn läpi sitä, millä tavalla FIFA:n MM-kisat esiintyvät nykyään mediassa ja viimeisenä määrittelen urheiluturistin tutkimukseni näkökulmasta.

### 2.1 FIFA:n MM-kisojen historia

FIFA perustettiin vuonna 1904 maaliskuussa, jolloin järjestöön liittyivät Ranska, Belgia, Sveitsi, Ruotsi, Tanska, Hollanti ja Espanja. Näiden lisäksi Saksa liittyi järjestöön lähettämällä sähkeen samana päivänä (Wernicke, 2018, s. 15-21). Olympialaisten jalkapalloturnauksien suosio herätti FIFA:ssa toiveen järjestää omat MM-kisansa. Eri maiden jalkapalloliittojen kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen ensimmäiset MM-kisat järjestettiin vuonna 1930 Uruguayssa. Sitä ennen FIFA:lla oli vastuu vuosina 1912–1928 olympialaisten jalkapalloturnauksista. (Anderson, 2007, Kolamo, 2014, s. 64-66 mukaan.)

Vaikka Uruguayn kisoihin eivät osallistuneet Euroopan parhaat maat, Buenos Airesin ja Montevideon lehtitalojen luo oli silti kerääntynyt runsaasti ihmisiä kuuntelemaan pelejä (Mason, 1995, s. 36-37, Kolamo, 2014, s. 66). Koska matkustaminen Euroopasta Uruguayhin oli liian hankalaa monelle eurooppalaiselle maajoukkueelle, ensimmäisistä MM-kisoista oli lähellä tulla ainoastaan amerikkalaisten maajoukkueiden välienselvittely. FIFA:n silloinen puheenjohtaja Jules Rimet sai kuitenkin houkuteltua kisoihin oman kotimaansa Ranskan lisäksi Belgian, Jugoslavian ja Romanian. Uruguay voitti kotiturnauksensa ja samalla ensimmäisen FIFA:n jalkapallon maailmanmestaruuden. Kisoissa nähtiin myös FIFA:n MM-kisojen historian pienin yleisömäärä, kun Romanian ja Perun välisessä ottelussa oli ainoastaan 300 katsojaa. (Wernicke, 2018, s. 21-29.)

Uruguayn kisojen jälkeen FIFA pyrki neuvottelemaan Olympiakomitean kanssa vuoden 1932 Los Angelesin olympialaisia varten jalkapalloilijoiden amatööristatuksen poistamisesta, mutta neuvottelut epäonnistuivat eivätkä tahot päässeet yksimielisyyteen, jonka jälkeen FIFA ei enää järjestänyt olympialaisten jalkapalloturnausta. (FIFA, 2017, s. 12) Ensimmäiset FIFA:n MM-kisat Euroopan mantereella pelattiin vuonna 1934 Italiassa, jota johti diktaattori Benito Mussolini. Hän loi Italian maajoukkueelle kirjaimellisesti ”elämä tai kuo-



lema” panoksen vaatiessaan joukkueelta mestaruutta kisoista. Italian maajoukkueen pelaajien onneksi he voittivat maailmanmestaruuden ja saivat pitää henkensä. (Wernicke, 2018, s. 51-52.) Seuraavat MM-kisat järjestettiin Ranskassa vuonna 1938, jossa piti olla mukana myös Itävallan maajoukkue. Natsit ehtivät kuitenkin valloittamaan Itävallan ennen kisojen alkua ja kisojen alkaessa kisajärjestäjät ilmoittivat vain Ruotsin etenevän seuraavalle kierrokselle, sillä Ruotsi oli arvottu pelaamaan Itävaltaa vastaan. Italia voitti maailmanmestaruuden uudelleen Mussolinin luotua paineita jälleen samalla tavalla kuin kotikisoissa neljä vuotta aikaisemmin. Kisojen puolivälierässä ottelussa Ranskaa vastaan saapui stadionille satoja Mussolinia maanpaossa olevia italialaisia kannustamaan Ranskaa. (Wernicke, 2018, s. 67-82.)

Toisen maailmansodan takia seuraavat MM-kisat pelattiin vasta vuonna 1950 Brasiliassa. Karsinnat läpäisseistä maista kolme jätti osallistumatta kisoihin: Skotlanti, Portugali ja Intia. Näistä Intialla syynä oli se, ettei MM-kisoissa saanut pelata paljain jaloin. Finaalissa kohtasivat Uruguay ja Brasilia, jolla oli stadionilla 200 000 katsojan tuki. Ottelun aikana lääkärit hoitivat 169 henkilöä, joilla oli sydänoireita, hysteriaa, korkeaa verenpainetta tai tajuttomuutta. Uruguay voitti monien yllätykseksi ja se sai valitettavasti monen brasilialaisen tekemään ottelun jälkeisenä yönä itsemurhan. Ensimmäinen live-lähetys tehtiin Sveitsin MM-kisoista vuonna 1954 ja tuolloin maailmanmestaruuden vei Länsi-Saksa, joka ei ollut saanut osallistua toisen maailmansodan takia Brasilian kisoihin. Länsi-Saksan maajoukkuetta oli vastassa Münchenin aukiolla yli puoli miljoonaa saksalaista valmiina juhlimaan maailmanmestaruutta. Ruotsi sai vuoden 1958 kisat ja näissä kisoissa Brasilia otti vihdoinkin ensimmäisen maailmanmestaruutensa. Brasilia uusi maailmanmestaruuden seuraavissa kisoissa Chilessä vuonna 1962. (Wernicke, 2018, s. 105-135.)

Kaikki kisaottelut näytettiin ensimmäisen kerran suorina lähetyksinä vuonna 1966, kun Englanti toimi järjestäjänä. Loppuottelua seurasi yli 400 miljoonaa katsojaa ja se televisioitiin 75 maahan ja sitä pidetään ensimmäisenä globaalina mediatapahtumana. (Mason, 2006, s. 83, Nevala, 2010, s. 226, Kolamo, 2014, s. 69 mukaan.) Englanti voitti kotikisansa, mutta loppuottelun voittomaalia on pidetty kyseenalaisena, koska Geoff Hurstin laukaus osui ylärimaan ja siitä maaliviivalle, josta pallo pomppasi takaisin kentälle. Ottelun erotuomari Gottfried Dienst, kuitenkin hyväksyi maalin. Pohjois-Korea teki kisoissa arvokisadebyyttinsä ja yllätti monet voittamalla alkulohkossa Italian sekä etenemällä lohkoista jatkoon puolivälieriin asti. Vuoden 1970 kisat järjestettiin Meksikossa, jossa turisteille annettiin erikoinen

uutissähke, jonka mukaan Meksikossa on turvallista kävellä iltakymmenen jälkeen. Kisat voitti jälleen kerran Brasilia, jolle se oli jo kolmas maailmanmestaruus. (Wernicke, 2018, s. 147-168.)

Länsi-Saksa voitti omat kotikisansa vuonna 1974, mutta ne muistetaan myös Hollannin maajoukkueen ”totaalisesta jalkapallosta” sekä Johan Cryuffin maagisista otteista. Kisoissa nähtiin FIFA:n MM-kisojen historian ensimmäinen dopingriike, kun Haitilainen Ernst Jean-Joseph jäi kiinni kielletystä aineesta. Seuraavat kisat pelattiin vuonna 1978 Argentiinassa, jota varjosti maan julma diktatuuri. Esimerkiksi monet Hollannin tähtipelaajat, mukaan lukien supertähti Cruyff, kieltäytyivät pelaamasta kisoissa. Siitä huolimatta Hollanti pääsi ilman tähtipelaajiaan loppuotteluun asti, mutta siellä Argentiina oli parempi ja voitti omat kotikisansa. Sissiryhmät pitivät kisojen aikana tulitaukoa ja sen sijaan häiritsivät televisiolähetyksiä ja levittivät omaa propagandaansa. Vuoden 1982 Espanjassa pidettyjä kisoja varjosti Argentiinan ja Iso-Britannian välinen Falklandin sota, joka päättyi juuri ennen MM-kisoja. Näin ollen Iso-Britannian maista Englanti, Skotlanti ja Pohjois-Irlanti, sekä Argentiina osallistuivat kisoihin, jotka voitti Italia. (Wernicke, 2018, s. 175-195.)

Seuraavat kisat Meksikossa vuonna 1986 muistetaan kenties maailman kuuluisimmasta jalkapallomaalista eli Maradonan ”Jumalan kädestä”, jonka hän teki Englantia vastaan. Kisat päättyivät Argentiinan voittoon, joka täydensi Maradonan mainetta ikonisena pelaajana. 1990-luvun ensimmäiset kisat pidettiin Italiassa, jossa nähtiin MM-kisojen vähiten maaleja, sillä koko turnauksessa tehtiin vain 52 maalia. Länsi-Saksa pääsi kolmannen kerran finaaliin asti ja voitti mestaruuden. (Wernicke, 2018, s. 215-238.) Vuonna 1994 USA:n MM-kisaottelut pelattiin isoilla stadioneilla ja niitä seurasi keskimäärin 69 000 katsojaa paikan päällä per ottelu. Näissä kisoissa fanituotteita myytiin paljon ja eri puolilla näkyi katsojia, jotka olivat pukeutuneet värikkäästi ja karnevaalimaisesti. Yhdysvaltojen MM-kisojen jälkeen tapahtumasta tuli viimeistään maailman yksi suosituimmista urheilun megatapahtumista. (Manzenreiter, 2006, s. 144, Kolamo, 2014, s.76 mukaan; Nevala, 2010, s. 234.) Kisat muistetaan myös kahdesta kentän ulkopuolisesta tapahtumasta: Maradonan dopingkärystä sekä kolumbialaisen Escobarin murhasta. Hänet murhattiin tietävästi sen takia, että hän oli tehnyt Kolumbian alkulohko pelissä oman maalin Yhdysvaltoja vastaan, ja se nähtiin syynä Kolumbian putoamiselle. Yhdysvaltojen MM-kisojen voittaja oli 24 vuoden tauon jälkeen Brasilia. (Wernicke, 2018, s. 239-241.)

Ranska järjesti vuoden 1998 kisat ja ranskalaiset onnistuivat myös voittamaan kotikisansa. Ranskan joukkueen suosiota kuvasi se, että L'Equipe urheilulehteä myytiin finaalin jälkeen 1,6 miljoonaa kappaletta. (Wernicke, 2018, s. 256.) Vuoden 2002 MM-kisojen isäntinä toimivat Japani ja Etelä-Korea. Ennen kisoja kriitikot epäilivät tulevia järjestelyjä, viitaten maiden eri kielisiin ja kulttuuriin sekä logistiikan ja infrastruktuurin toimivuuteen. Kisat olivat kuitenkin menestys ja otteluita seurasi paikan päällä 42 000 katsojaa per ottelu. (Nevala, 2010, s. 231.) Kisojen alussa koettiin pieni kohutilanne, kun Japanin keisari Akihito päätti jättää kisojen avajaiset väliin Etelä-Koreassa ja pahoitti käytöksellään eteläkorealaisten mieltä. (Wernicke, 2018, s. 266.) Seuraavat kisat pelattiin Saksassa vuonna 2006 ja kisat voitti Italia. Kisoista muistetaan erittäin hyvin finaalin hetki, kun yksi maailman parhaista pelaajista Zinedine Zidane puski Italian pelaajaa Marco Materazzia rintaan. Zidane sai tempustansa punaisen kortin ja samalla päättyi hänen pelaajauransa, sillä hän oli aikaisemmin ilmoittanut lopettavansa kisoihin. (Wernicke, 2018, s. 279-281.)

FIFA:n MM-kisat ovat kasvaneet vuosi vuodelta ja Etelä-Afrikan MM-kisoissa vuonna 2010 kävi 64 ottelussa 3,5 miljoonaa turistia (FIFA, 2017, s. 271). Etelä-Afrikan kisat voitti ensimmäistä kertaa historiansa aikana Espanja, ja kisoista muistetaan hyvin kovaääniset vuvuzela-torvet (Wernicke, 2018, s. 293-294). Vuoden 2014 MM-kisat järjestettiin Brasiliassa ja ne olivat kaikkien aikojen kalleimmat maksaessaan 6,7 miljardia dollaria Brasilialle. Kisojen alkaessa 35 rakennuskohdetta oli kesken ja kisojen aikana maasillan romahduksessa kuoli kaksi matkustajaa. Urheilullisesti kisat muistetaan Brasilian rökäletappiosta Saksalle luke-min 1–7, joka siivitti Saksan lopulta maailmanmestaruuteen. (Wernicke, 2018, s. 313-317.) Vuonna 2018 Venäjän MM-kisoissa FanFest-alueella kävi yhteensä 7,7 miljoonaa vierasta, joka on 2,5 miljoonaa vierasta enemmän kuin Brasilian kisoissa vuonna 2014 (FIFA, 2018). Venäjän MM-kisojen finaalista voittajana selvisi Ranska, joka kaatoi ensimmäistä kertaa finaalin asti päässeeseen Kroatian.

FIFA:n jalkapallon MM-kisoilla on värikäs ja tapahtumarikas historia. Se kokoaa urheiluturistit ympäri maailman yhteen, jalkapallosta kiinnostuneet matkaavat joko paikan päälle seuraamaan otteluita tai nautiutuvat televisioiden ääreen. Jalkapallon MM-kisat ovat vahvasti esillä mediassa ja turnauksia voi nykypäivänä seurata muun muassa televisiosta, suoratoistopalveluista ja eri sosiaalisen median alustoilta.

## 2.2 Urheilun megatapahtumista uutisointi 2010-luvulla

Mediassa urheilun megatapahtumiin liittyviä uutisia on julkaistu 2010-luvulla runsaasti ja jokainen uutisia seuraava, varsinkin huippu-urheilusta kiinnostunut, ei voi välttää monenlaiselta informaatiolta. Median antaman kritiikin lisäksi nostetaan uutisoinnissa jalkapallon MM-kisoja vahvasti esille erilaisilla kattavilla kisaennakoilla, joissa kuvataan kisakaupunkia, joukkueita ja esitellään eri maiden pelaajia ja heidän tarinoitaan. Media huomioi myös jalkapallon MM-kisojen positiiviset ilmiöt kertomalla niistä, kuten kroatialaisten ja ranskalaisien kansanjuhlista onnistuneiden Venäjän MM-kisojen jälkeen (Autio, 2018; Visuri, 2018). Menestyksen tuomien kansanjuhlien lisäksi jo MM-kisoihin pääseminen voi olla joillekin maille todella merkittävä saavutus. Esimerkiksi Islannin presidentti Gudni Th. Jóhannesson kiitteli Suomen maajoukkueen pelaajaa Pyry Soiria Kroatian verkkoon laukaistusta tasoittavasta maalista, joka varmisti Islannin paikan Venäjän MM-kisoihin. (Lund, 2017.) Islantilaisten kisahuuma oli myös valtaisa, sillä 99,6 prosenttia maan televisioista näytti Islannin maajoukkueen avauspelin Argentiinaa vastaan (STT, 2018).

Suomen media on uutisoinut myös suomalaisten suuresta mielenkiinnosta MM-kisoja kohtaan, josta suorana osoituksena on YLE:n kisalähetysten katsojaluvut: Venäjän MM-kisojen ottelut tavoittivat yhteensä 3,9 miljoonaa suomalaista ja Etelä-Afrikan MM-kisojen loppuottelua katsoi parhaimmillaan 1,2 miljoonaa katsojaa. (Kuisma, 2018; YLE Urheilu, 2010.) Näistä otteluista esimerkiksi nuoret harrastajat voivat nähdä maailman tähtien suorituksia ja inspiroitua harjoittelemaan niitä jalkapallokentällä (Moilanen, 2014). MM-kisojen aikaan voi lukea ympäri maapalloa tapahtuvista erilaisista positiivisista vaikutuksista, esimerkiksi Iranissa naiset pääsivät ensimmäistä kertaa 37 vuoteen katsomaan Teheranissa stadionille Iranin ja Espanjan välistä MM-kisojen ottelua (Saarinen, 2018).

Hyvien uutisten ohella media on myös uutisoinut laajasti olympialaisten ja FIFA:n jalkapallon MM-kisojen järjestelyongelmista sekä jälkiseurauksista. Yksi näkyvimmistä asioista liittyen FIFA:n toimintaan on lahjusskandaalit, jotka liittyvät MM-kisojen järjestäjäoikeuksien antamiseen. Vuoden 2022 Qatarin kisojen valitsijoiden on epäilty ottaneet lahjuksia ennen äänestystä. Samanlaisia epäselvyyksiä on ollut aikaisempia MM-kisoja kohtaan, kuten Venäjän ja Etelä-Afrikan kisojen valintaan sekä Japanin ja Etelä-Korean yhteiskisojen valintaan. Japanin liiton on epäilty maksaneen 1,5 miljoonaa dollaria Etelä-Amerikan liitoille äänistä. (McKeough, 2015; Laine, 2015; Rönkä, 2017.)

Rio De Janeiron jalkapallon MM-kisojen jälkeen kaupungissa järjestettiin vuonna 2016 olympialaiset ja mediassa on kirjoitettu niiden jälkiseurauksista, muun muassa turvallisuuden heikkenemisestä, taloudellisista ongelmista, turismin vähenemisestä sekä Rio De Janeiron imagon heikkenemisestä (Lipsanen, 2014; Stubin, 2017). Myös politiikka on ollut mukana median kirjoituksissa, esimerkiksi Moskovan vuoden 2018 jalkapallon MM-kisojen on mainittu olleen Putinille poliittinen jättipotti, ja Brasiliassa jalkapallon MM-kisojen aikaan oppositio pyrki hyödyntämään Brasilian häviötä välierässä oman kannatuksensa nostattamiseen (Hakala, 2018; Lipsanen, 2014). Moskovan kisoista uutisoitiin muun muassa siitä, kuinka moottoritie rakennettiin aivan kerrostalon viereen (Jeskanen, 2018).

Qatar järjestää vuoden 2022 FIFA:n jalkapallon ja näistä järjestelyistä on kirjoitettu erittäin paljon. Huonot työolosuhteet ovat puhuttaneet mediassa, sillä Qatarissa on kuollut satoja työntekijöitä (Revelaed: hundreds of migrant workers...). Media yksinomaan ei ole ollut kriittinen kisoja kohtaan, myös osa urheilijoista on huolissaan. Suomen jalkapallomaajoukkueen pelaaja Riku Riski kieltäytyi osallistumasta maajoukkueen harjoitusleirille Qatarin viime vuoden tammikuussa. Riski perusteli päätöstään eettisiin arvoihin vedoten (Stubin, 2019). Toisaalta myös vastakkaista mielipidettä on nähty mediassa, esimerkiksi Jari Litmanen kehui Qatarin jalkapallollisia olosuhteita (Vainikka, 2019).

Riku Riskin kieltäytyminen maajoukkueleiristä on hyvä esimerkki siitä, että kasvava tietoisuus laittaa myös itse huippu-urheilijat miettimään arvojaan. Uutisoinnista ja ongelmien tietoisuuden kasvamisesta huolimatta nämä tapahtumat vetävät edelleen runsaasti turisteja ja kisojen suosio on valtaisa. Urheilun megatapahtumien järjestelyihin liittyviä ongelmia kuvastaa hyvin kansainvälisen hiihtoliiton pomon Gian-Franco Kasperin lausunto olympialaisten järjestämisestä: ”Se on helpompaa diktatuureissa. Sitä ei tarvitse kysyä kansalta. Kaupallisesta näkökulmasta ehdotan, että olympialaiset järjestettäisiin diktatuureissa. En halua tapella ilmastoaktivistien kanssa.” (Hiilloskorpi, 2109.)

### 2.3 Kisaturisti tapahtumassa

Urheilumatkailun käsitettä käytetään kirjallisuudessa kuvaamaan niin kilpailijoita, jotka osallistuvat aktiivisesti urheilutapahtumaan kuin yleisöä, joka osallistuu urheilutapahtumaan passiivisesti (Leppäniemi, 2011, s. 15). Standeven ja De Knop (1999) määrittelevät urheiluturismin olevan kaiken tyyppistä aktiivista tai passiivista toimintaa, johon liittyy urheilu ja

joka tapahtuu normaalin elinympäristön ulkopuolella. Tähän toimintaa voidaan osallistua joko kaupallisista tai ei-kaupallisista syistä. Standeven ja De Knopin mukaan kisaturistit ovat passiivisia, koska he tulevat katsomaan urheilutapahtumaa eivätkä itse osallistu siihen. Passiiviset urheiluturistit voidaan jakaa tavallisiin tarkkailijoihin (Casual observer) sekä asiantuntijatarkkailijoihin (Connoisseur observer). Tavalliset tarkkailijat pitävät urheilutapahtumien seuraamisesta, mutta he ilmaantuvat paikalle sattumalta eivätkä suunnittele matkoja niiden mukaan. Asiantuntijatarkkailijoiden osallistuminen on laajaa ja he katsovat urheilutapahtumia erityisellä tarkkuudella analysoiden urheilijoita ja joukkueiden taktiikoita. (Standeven & De Knop, 1999, s. 12-13.) Weed (2008) kritisoi määritelmää, koska se ei tuo mitään uutta, mitä ei voisi ymmärtää pelkästään turismin tai urheilun määritelmistä. Standevenin ja De Knopin määritelmä ainoastaan identifioi turismia, joka sisältää urheilua. Weedin mukaan urheiluturismi tulee määritellä niin, ettei se ole riippuvainen turismin tai urheilun määritelmistä. (Weed, 2008, s. 15.)

Weed määrittelee urheilun minä tahansa aktiviteettina, joko passiivisena tai aktiivisena. Urheilu sisältää aina muita ihmisiä, kanssakilpailijoita tai kanssaosallistujia. Jopa urheilu, jota voidaan harrastaa yksin, sisältää usein muita ihmisiä. Turismi sisältää myös aina ihmisiä, esimerkiksi ystävät, joiden kanssa matkustetaan tai majoituksen isäntä tai emäntä. Turismi sisältää myös paikkoja, jotka ovat turistin normaalin elinympäristön ulkopuolella. Näiden molempien käsitteiden piirteiden vuorovaikutuksesta voidaan päästä urheiluturismin määritelmään, joka on uniikkia vuorovaikutusta aktiviteetin, ihmisten sekä paikan välillä. Weed painottaa vuorovaikutusta ja tämän ilmiön synergistä luonnetta. Urheiluturismi on ilmiö, joka liittyy urheiluun ja turismiin, mutta on paljon enemmän eikä näin voida nähdä ainoastaan turismin erityisluokkana. (Weed, 2008, s. 15.) Tutkimuksessani määrittelen urheiluturismin Weedin määritelmän mukaan eli se on aktiviteettia, jossa on mukana muita ihmisiä, vaikka sitä lähtökohtaisesti harrastaisi yksin. Tutkimuksessani aktiviteettina on osallistua jalkapallon MM-kisoihin, jossa otteluita seurataan monen tuhannen ihmisen kanssa, vaikka peliä menisi paikan päälle katsomaan yksin.

James Hingham ja Tom Hinch (2009) ovat luoneet kuusi eri kategoriaa urheilukatsojista ja jokaisella kategorialla on omat alaluokkansa, nämä ovat: 1) tapahtumissa kävijät, 2) urheilufanit, 3) passiiviset kuluttajat, 4) alakulttuuriin pyrkijät, 5) liikematkaajat sekä 6) virtuaalikatsojat (ks. liite 1). Kategoriat tai niiden alaluokat eivät ole lukittuja tietyn kaltaisille katsojille, vaan yksittäinen urheilun katsoja voi kuulua moneen ryhmään eri aikana, eri

paikassa. Yhtä lailla urheilutapahtuman katsomossa voi samaan aikaan olla monen eri kategorian katsojia. Tutkimukselleni olennaisin kategoria on *tapahtumissa kävijä* kategoria, koska tutkimuksen aineistona ovat tapahtumissa käyneiden haastattelut. Tapahtumassa kävijät ovat henkilöitä, jotka matkustavat urheilutapahtumiin. Kategorian sisällä on kuusi eri alaryhmää, joilla on erilaiset motivaatiotekijöitä niissä käymiseen. Huippu-urheilun kokija haluaa nähdä huippu-urheilua paikan päällä ja nähdä, mitä on kilpailu maailman huipulla ja samalla mahdollisesti todistaa historiallista hetkeä. Identiteetin vahvistaja voi saada tapahtumista kansallista ylpeydenaihetta oman maan edustajan onnistumisesta ja näin ollen vahvistaa kansallista identiteettiä. Tapahtumissa kävijä voi myös nähdä urheilun karnevaalina ja osallistua kisoihin urheilutapahtumiin juhlimisen sekä kulttuurillisen kokemuksen takia. Viimeiseen alaryhmään kuuluva henkilö käy kaiken tasoissa urheilutapahtumissa katsomassa ystäviään tai sukulaisiaan. Urheiluturistilla ei ole vain yksittäistä syytä mennä katsomaan FIFA:n MM-kisoja, vaan syitä voi olla monia erilaisia. MM-ottelun yleisössä voi olla samaan aikaan katsoja, joka voidaan määritellä karnevaalitunnelman hakijan alaluokkaan sekä katsoja, joka kuuluu kategoriaan tuntija tarkkailija ja etsii autenttista urheilukokemusta.

Määrittelen tutkimuksessani urheiluturistin henkilöksi, joka matkustaa vähintään 24 tunniksi pois omalta normaalilta elinympäristöltään katsomaan urheilutapahtumaa. Urheiluturistille tärkein syy matkustaa kohteeseen on urheilu. (Gammon & Robinson, 2003 & 2004, Zarei, Holmes, Bin Yusof, 2018, s. 676 mukaan.) Määrittelen tutkimuksessani myös FIFA:n MM-kisoihin matkustaneen henkilön kuuluvan Hinghamin ja Hinchin (2009) luomassa kategoriassa ainakin tapahtumissa kävijä kategorian alle eli hän on matkustanut tapahtumaan joistain edellä mainituista syistä: näkemään huippu-urheilua paikan päällä, kokemaan karnevaalitunnelmaa, vahvistamaan kansallista identiteettiä, näkemään nousevia kykyjä, katsomaan ystäviä sekä sukulaisia tai todistamaan historiallista hetkeä. Koska tutkimuksessa on kyse henkilöiden osallistumisesta nimenomaan urheilukilpailuun, käytän heistä termiä kisaturisti.

### 3 ELÄMYKSEN MÄÄRITELMÄN HAASTEELLISUUS

Tässä luvussa käyn läpi elämystä ja matkailuelämystä käsitteenä sekä avaan matkailuelämyksen prosessimallia, joka on tutkimukseni teoreettinen malli. Aloitan käymällä läpi elämyksen käsitettä ja sen kielellistä haastavuutta. Tämän jälkeen avaan matkailuelämyksen määritelmää ja lopuksi käyn kohta kohdalta läpi matkailuelämyksen prosessimallin.

#### 3.1 Elämys yksilön omana kokemuksena

Elämys on tärkeä käsite matkailussa, sillä elämys on usein se asia, joka ajaa ihmisiä matkustamaan ja näin ollen sitä voidaan pitää yhtenä tärkeimpänä syynä matkustaa. Elämys on tilannesidonnainen ja ainutkertainen eikä sitä voi varata tai tilata erikseen. Elämyksen oikeellisuudesta ei voi keskustella, koska se on subjektiivinen kokemus (Komppula & Boxberg, 2002, s. 28). Elämys on sosiaalista yhteenkuuluvuutta, rentoutumista, uusien ihmisten tapaaamista tai jonkin uuden asian kohtaamista. Se voi olla jotain mitä emme saa omasta kotipiiristämme, mutta etsimme ja haluamme. (Mossberg, 2003, s. 73, Valtanen, 2008, s. 12 mukaan.)

Elämys sanaa ei erikseen esiinny joka kielessä (Räikkönen, 2017, s. 153-154). Englannissa käytetään experience-sanaa niin kokemukselle ja elämykselle, joten suoraa yhteyttä on vaikea saada suomen kielen elämyksen käsitteelle. Experience on sanana hyvin neutraali ja sen merkitys on laajempi. Sanalla viitataan joka ikiseen kokemukseen eikä niitä erotella mitenkään. Suomen kielen lisäksi saksan sekä ruotsin kielessä on eroteltu sanat kokemus ja elämys. Suomen kielen sana elämys tulee todennäköisesti suoraan ruotsin kielen sanasta upplevelse. Tämä kielellinen ero vaikeuttaa kokemuksen tai elämyksen yksiselitteistä määritelmää. (Räikkönen, 2014, s. 46; Väyrynen, 2010, s. 21.) Suomen kielessä ero on selkeämpi: kokemus tarkoittaa monenlaisia kokemuksia, kun taas elämys tarkoittaa mieleenpainuvaa, erityistä ja merkittävää kokemusta (Räikkönen, 2017 s. 154).

Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskuksen mukaan elämys on moniaistinen, myönteinen, muistijäljen jättävä sekä yksilöllinen kokemus (Komppula & Boxberg, 2002, s. 26). Nykysuomen sanakirja sekä Suomen kielen perussanakirja määrittelee elämyksen tarkoittavan voimakkaasti vaikuttavaa kokemusta esimerkiksi tapahtumaa, joka antaa kokija voimakkaan vaikutuksen (Lüthje, 2001, s. 14). Elämys muodostuu emotionaalisesti, kun taas kokemus



on enemmän tiedollinen sisällöltään. Samankaltaista jakoa on myös käytetty hieman eri määritelmillä. Walls (2011) jakaa kokemuksen tieteelliseen kokemukseen ja filosofiseen kokemukseen. Tieteellinen kokemus antaa ihmiselle yleisen tiedon ja filosofinen kokemus on paljon henkilökohtaisempi ja syntyy, kun joku tapahtuma muutetaan tiedon muotoon. (Walls, 2011, Räikkönen, 2014. s. 46-47 mukaan.) Tämä filosofinen kokemus voidaan siis nähdä viittaavan vahvemmin elämykseen. Toinen kokemuksien määritelmäjako on kokemus tarjontana sekä kokemuksen olemus. Kokemus tarjontana viittaa kokemusten kaupallisuuteen ja kokemuksen olemus on taas subjektiivisempi ja se ei tapahdu yhtä usein. (Volo, 2009, Räikkönen, 2014. s. 47 mukaan.) Elämys voidaan määritellä myös positiivisena kohottavana emotionaalisenä kokemuksena, jonka tuntemukseen vaikuttaa aina yksilön henkilökohtainen historia (Borg, Kivi & Partti, 2002, s. 25-26). Tiivistettynä yhteen virkkeeseen: elämys on kokemus, mutta jokaista kokemusta ei voida pitää elämyksenä (Räikkönen, 2014, s. 128).

### 3.2 Matkailuelämys

Matkailun keskeisintä sisältöä ovat kokemukset (Valtanen, 2008, s. 24). Matkailuelämys rakentuu emotionaalisesti ja se on yksilöllinen sekä lyhytkestoinen. Elämykseen liittyvät tunteet ovat aina kokijalle aidot ja oikeat, eikä niitä voi kukaan muu omilla kokemuksillaan muokata. (Saarinen, 2001, Räikkönen, 2014, s. 129 mukaan). Matkailua voidaan pitää elämyksen tavoitteluna ja matkailussa tekeminen kohdistuu elämykseen. Matkan suunnittelu- vaiheessa luodaan odotuksia, unelmia sekä toiveita halutusta olotilasta, joka matkan aikana halutaan saavuttaa. Elämykseen vaikuttaa aikaperspektiivi ja odotuksiamme muokkaa jokaisen oma elämyshistoria. Kokija ei halua heti tietää, mikä elämys on, vaan hän etsii sitä. (Borg, Kivi & Partti, 2002, s. 27)

Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskuksen määritelmä elämyksestä toimii myös matkailuelämyksen määritelmänä eli se on myönteinen, moniaistinen, yksilöllinen, kokonaisvaltainen ja muistijälkiä jättävä kokemus. Matkailuelämyksen voi kokea, vaikka se ei täyttäisi kaikkia edellä mainittuja ominaisuuksia. Matkailuelämys voi rakentua yhden aistin varaan, mutta yleensä elämys koetaan vahvimmin, jos se koetaan useamman aistihavainnon kautta. Matkailuelämyksen kokeminen parhaimmillaan on niin vaikuttava kokemus, että kokija näkee asiat uudessa valossa ja näin muokkaa hänen arkeaan tai persoonaa. Matkailuelämys voi olla yksin koettu tai yhdessä koettu ilmiö. Muut voivat tuoda esimerkiksi taideteokseen omia

kommentteja tai urheilutapahtumassa yleisö voi luoda tapahtumaan erityisen tunnelman. On siis olemassa yksilöllisiä elämyksiä sekä kollektiivisia elämyksiä. (Aho, 2001, s. 34-38).

Ahon (2001) jaottelussa matkailukokemusten sekä elämysten sisällöt jakaantuvat neljään tyyppiin: tiedostaviin kokemuksiin, harjaantumiskokemuksiin, elämyksiin ja muutostokemuksiin, ja nämä kaikki voivat esiintyä samaan aikaan. *Tiedostavat kokemukset* syntyvät, kun tarjolla on jotain uuden oppimista. Kokijan kiinnostus herää, kun tarjolla on ärsyke, kuten esimerkiksi uutta informaatiota. Uusiin matkailukokemuksiin liittyy usein informaation lisääntyminen ja uuden oppiminen voi olla joko tarkoituksenmukaista tai sattumanvaraista. Uuden oppiminen on varsinkin opintomatoilla tarkoituksenmukaista, mutta myös muun tyyllisillä matkoilla voi sisältyä merkittäviä oppimiselementtejä. Esimerkiksi turisti voi huomata hotellihuoneen olevan vanha, hieman rapistunut ja kokea tämän negatiiviseksi asiaksi. Kuitenkin opittua kyseisen rakennuksen historiasta ja ymmärrettyään, että kyseessä ovat alkuperäiset kylpyhuoneet, voi tämä negatiivinen kokemus voi muuttua elämykseksi. *Harjaantumiskokemuksella* tarkoitetaan aiemmin opitun taidon kehittymistä. Esimerkiksi turisti osaa puhua jonkin verran espanjaa ennen matkaa ja matkatessaan Madridiin hänen kielitaitonsa kehittyy matkatapahtumien aikana. Harjaantumiskokemukset sisältävät ammatillisista taidoista aina harrastuksiin. (Aho, 2001, s. 35-36.)

*Elämyksillä* tarkoitetaan tunnetiloja, joita saadaan esimerkiksi opintomatoilla tai huvimatkoilla. Elämyksille on tärkeää se, että niiden oletetaan pysyvän kokijan mielessä hetken aikaa koetun kokemuksen jälkeen ja sen ominaispiirteenä voidaankin pitää henkistä jälkivaikutelmaa, jonka kokija saa. Jälkivaikutelma voi näkyä välittömänä tunneilmaisuna, kuten nauruna tai tulevaisuuteen vahvana säilyvänä muistojälkenä. Mitä vahvemmin muistot säilyvät, sitä vahvempana elämystä voidaan pitää. Tämän tyyppin elämyksiä koetaan yleensä huvimatkoilla. Suomen kielessä oleva termi elämys viittaa juuri tähän matkailuelämyksen tyyppiin. (Aho, 2001, s. 35-36.)

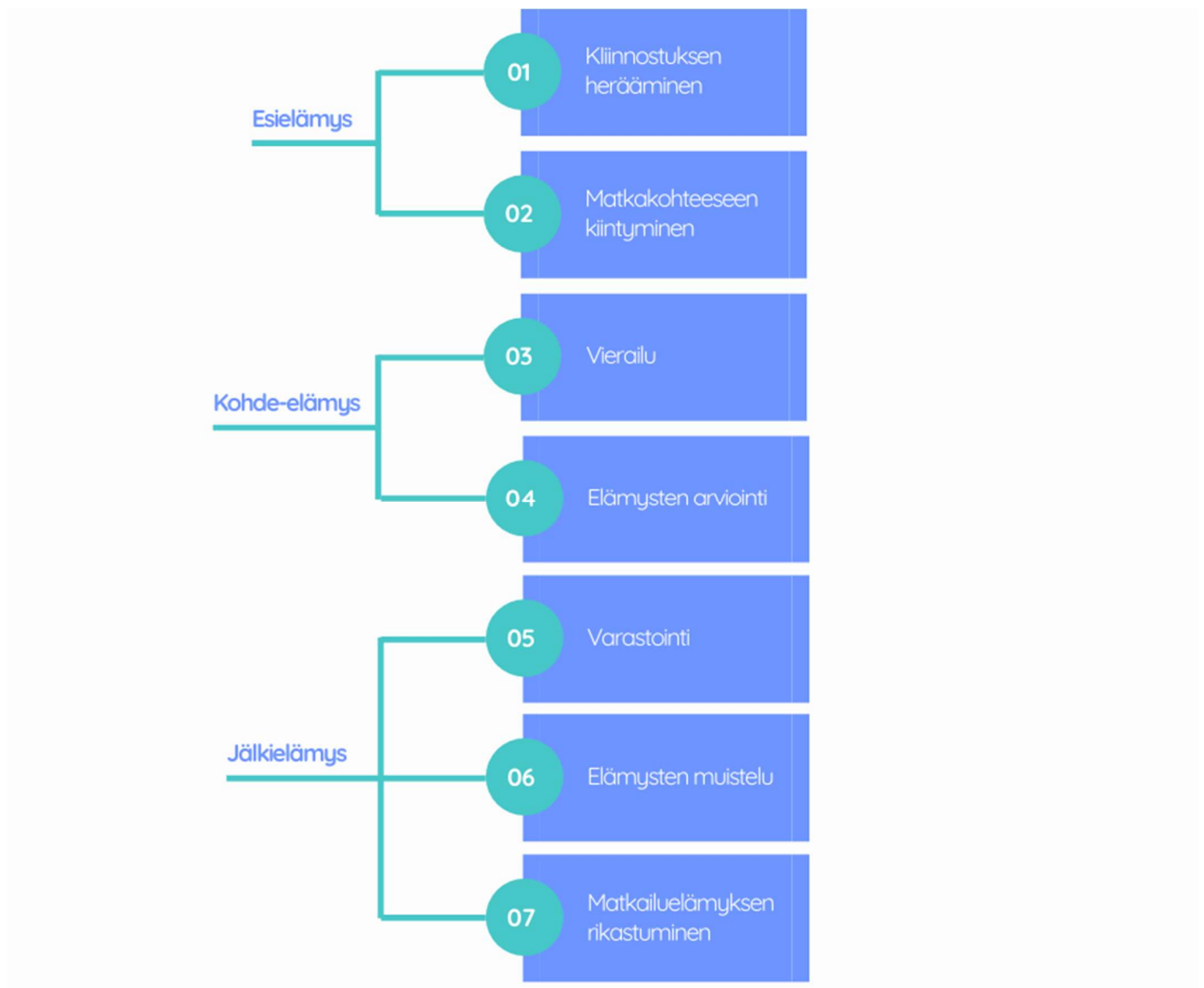
*Muutostokemukset* ovat henkilökohtaisia enemmän tai vähemmän pysyviä muutoksia mielen-tilassa, fyysisessä olossa tai elämäntavoissa. Terveysmatkailussa näitä koetaan konkreettisimmin. Muutostokemuksen ja harjaantumiskokemuksen ero on selkeä, sillä harjaantumiskokemuksessa taito on jo valmiiksi osana kokijan elämää, kun taas muutostokemuksessa kokija saa elämäänsä jotain täysin uutta. Hän saattaa esimerkiksi matkalla saadun muutostokemuksen takia muuttaa ruokavaliotaan. (Aho, 2001, s. 35-36.)

Matkailutoimialalla on tavoitteena myydä elämyksiä ja tämän takia monet matkakohdeet, matkajärjestäjät sekä muut alalla olevat ajattelevat, että elämyksiä voidaan tuottaa ja pake-toida niin, että ne ovat turistille aina jännittäviä ja unohtumattomia. Tämä ajatustapa on kui-tenkin kestävä, jos otetaan huomioon matkailuelämyksen kolme ominaispiirrettä. (Ooi, 2005, s. 51-52.)

Ensimmäisenä pitää ottaa huomioon ihmisten omat sosiaaliset ja kulttuurilliset taustat. Ih-miset antavat kokemuksille ja elämyksille kehykset sosiaalisen yhteisön ja oman sosiaalisen taustansa kautta. Esimerkiksi länsimaaisessa kulttuurissa ja yhteisössä sanalle elämys on oma koodinsa. Jokaisella turistilla on oma taustansa ja kiinnostuksen kohteet ja tämän takia ajatus siitä, että jokaiselle voidaan tarjota samanlainen elämys, on kestävä. Toisena piirteenä on matkailuelämyksien monikasvoisuus. Matkailuelämykset nousevat aktiviteeteista, joihin sisältyy sosiaalisia merkityksiä sekä fyysisestä ympäristöstä. Ihmiset kokevat asiat eri ta-valla, vaikka he tekisivät aivan samaa asiaa. Esimerkiksi FIFA:n MM-kisoissa Belgian peliä katsova belgialainen todennäköisesti kokee pelin eri tavalla kuin peliä katsova ranskalainen. Kolmantena piirteenä on matkailuelämyksien eksistentiaalisuus. Matkailuelämykset ovat henkilökohtaisia kokemuksia ja ne ilmentävät ihmisen sen hetkisiä tunteita. Matkai-luelämyksen kokemiseen vaikuttaa aina ihmisen sen hetkinen olotila ja tunteet. (Ooi, 2005, s. 51-52.)

Jokainen elämyksen tai matkailuelämyksen määritelmä viittaa sen olevan lähtökohtaisesti positiivinen kokemus, joka jättää kokijaan jonkinlaisen jäljen. Tutkimuksessani elämyksen määritelmä perustuu Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskuksen luomaan määritelmään, jonka mukaan elämys on siis moniaistinen, myönteinen, muistijäljen jättävä sekä yksilölli-nen kokemus. Näiden ominaispiirteiden lisäksi otan tutkimuksessani huomioon negatiivisen kokemuksen kautta saadun elämyksen. Ikimuistoinen tapahtuma voi tulla yhtä todennäköi-sesti positiivisen kokemuksen kuin negatiivisen kokemuksen kautta. Negatiiviset kokemuk-set vaikuttavat samalla tavalla tulevaisuuden tekoihin ja kokijan kertomuksiin kuin positii-viset kokemuksetkin (Räikkönen, 2014, s. 47). Kun turisti matkustaa kohteeseen, jossa asiat ovat huonosti tai hänen odotuksensa eivät vastaa todellisuutta, hän kokee unohtumattoman kokemuksen ja mahdollisesti elämyksen. Urheilun megatapahtumissa tämä voi tapahtua niin, että kisaturisti havahtuu paikan päällä johonkin järjestäjämaan ongelmaan, vaikkapa paikallisten olosuhteista, ja oppii uutta ja saa tiedostavan kokemuksen kautta itselleen elä-myksen.

### 3.3 Matkailuelämyksen prosessimalli



Kuvio 1. Luomani kuvio matkailuelämyksen prosessimallista. Lähde: Aho, 2001, s. 31-51

Matkailuelämyksen prosessimallissa on seitsemän kohtaa (kuvio 1), jotka kuvaavat elämyksen rakentumisen esielämyksestä, kohde-elämykseen ja jälkielämykseen asti. Ensimmäisenä on *kiinnostuksen herääminen*, joka yleensä tarvitaan matkailuelämyksen mahdollistumiseksi. Kiinnostuksen heräämisen jälkeen matkailija alkaa etsiä enemmän tietoa kohteesta. Matkailija saattaa vertailla useampaa kohtaa keskenään, mutta tämä orientaatio kohteesta rajaa matkakohteen valintaa. Orientaatio sisältää matkailijan tiedon etsimistä omista kiinnostuksen kohteista, kuten esimerkiksi harrastuksista tai perheelle tarkoitetuista aktiviteeteista. Matkakohde voi periaatteessa valikoitua satunnaisesti esimerkiksi äkkilähdön kautta, mutta tällöinkin valintaan on vaikuttanut matkailijan orientaatio, kuten hiekkarannat, luonto

tai olympialaiset. Odotusten ja kiinnostuksen syntymisen alkaminen jo ennen ostopäätöstä voimistaa esielämyksen syntymistä. Toisena on *matkakohteeseen kiintyminen*, joka tapahtuu viimeistään ostopäätöksessä. Tässä vaiheessa matkailija hankkii tarkempaa sekä yksityiskohtaisempaa tietoa matkakohteesta, kuten kohteen olosuhteista tai nähtävyyksistä. Kiinnittymisessä etsitään perusteellisemmin tietoa matkakohteesta ja näin se eroaa orientaatiosta, jossa tarkastellaan monia kohteita samanaikaisesti. Matkailija alkaa odottaa kohteelta jotain, jolloin hän henkisesti ja aineellisesti kiintyy kohteeseen, mahdollisesti käyttää aluksi enemmän aikaa ja myöhemmin rahaa kohteeseen. Nämä odotukset ovat tärkeitä tulevaisuudessa tapahtuvia arviointeja varten. (Aho, 2001, s. 45-47.)

Henkilön aloittaessaan matkan siirrytään esielämyksestä kohde-elämykseen. Kolmantena on *vierailu*, jolla Aho korostaa matkan määräkestoista luonnetta ja valitun kohteen sisällöllistä merkittävyyttä. Vierailu tarkoittaa siis kohteessa ja muissa pysähdyspaikoissa oleskelua sekä matkustelua matkan aikana. Molemmat muodot voivat tarjota elämyksiä matkailijalle. Tämän vierailuprosessin aikana matkailija saa paljon aineksia elämykseen, joista osa johtaa suoraan elämykseen ja osa elämyksistä vaatii aikaa muodostuakseen. Ahon mukaan tämän aikadimension tunnistaminen tärkeää, jotta ymmärtää elämysprosessin kokonaisuuden. Neljäntenä on *elämysten arviointi*, johon ei ole mitään tarkkaa ohjetta, vaan se tehdään vapaasti omien tuntemusten pohjalta. Arviointiprosessissa hyödynnetään omia matkakokemuksia sekä muiden tarinoita heidän matkoistaan. Jokaisella matkailijalla on omat arviointiperusteet, joiden laatu sekä määrä vaihtelevat sen mukaan mitkä arviointiperusteet koetaan tärkeimmiksi. Ajan myötä muistot muokkaantuvat eikä muisteta enää täysin samalla tavalla itse hetkessä koettua elämystä. ”Merkittävin” arvio saattaa olla se, joka koetaan paikan päällä sekä se, joka kerrotaan matkan jälkeen perheelle, ystäville tai netissä muille. (Aho, 2001, s. 45-47.)

Turistin palattua matkalta siirrytään kohde-elämyksestä jälkielämykseen. Viidentenä *varastointi*, joka on aiheutunut alun matkavaikutelmista ja itse matkasta. Varastointi voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: 1) esineisiin (esimerkiksi valokuvat), 2) sosiaalisiin kontakteihin, 3) mentaalisiin vaikutelmiin kohteesta ja muusta matkalla koetusta. Näihin voi liittyä erilaisia jatkoprosesseja, kuten valokuvien katselu, tuliaisten antaminen lahjaksi, jonkun esineen säilyttäminen tai yhteydenotto hankittuun sosiaaliseen kontaktiin. Varastointi on olennainen osa matkailuelämysprosessia ja erittäin tärkeä kahdelle viimeiselle kohdalle.

Varastoinnin jälkeen kuudentena tulee *elämysten muistelu*. Muistelut pysyvät mielessä pitkään ja ne toisaalta osoittavat elämysten elinvoiman sekä auttavat elämyksen säilymisessä. Muistelua voi tehdä yksin tai sosiaalisesti, mutta yleensä yksityisesti muistellaan kaikista intiimimpiä elämyksiä. Matkailuelämyksiä muistellaan hyvin paljon normaalissa sosiaalisessa kanssakäymisessä kerrottaessa kaverille, mikä oli matkassa parasta. Erittäin hyvät matkakohteet kehutaan maasta taivasiin ja samalla tuotetaan jälkielämyksiä ihmisille, joille tarinaa matkasta kerrotaan. Viimeisenä on *matkaelämyksen rikastuminen*, silloin elämykseen lisätään jälkikäteen jotain merkittävää. Tämä voi olla elämyksen syventämistä, jolloin kiinnostus aiheesta on kasvanut ja haetaan lisää tietoa jälkikäteen. Matkailuelämykset voivat muuttua vielä pitkään matkan jälkeen. Elämyksen syventymiset tai jälkielämykset syntyvät yleensä säilyneiden esineiden, mielessä olevien muistojen tai matkalla opittujen käytäntöjen kautta. Matkailuelämys voi myös laventua, joka tarkoittaa elämyksen kokijoiden kasvamista, kun elämys kerrotaan tarpeeksi yksityiskohtaisesti ja muut innostuvat kohteesta aloittaen orientaation kohteesta. (Aho, 2001, s. 45-47.)

Vaiheiden ilmentyminen vaihtelee, joskus tietyt välivaiheet eivät näy ulkopuolisille ja taas joku toinen myöhempi vaihe voi näkyä hyvinkin selvästi. Esimerkiksi elämysten arviointia ja varastointia ei tavallisesti huomaa yhtä helposti kuin matkailuelämyksen rikastamista. Vaiheiden on myös saavutettava kiinnostavuuden osalta tarpeeksi kriittinen taso tai muuten elämysprosessi ei toteudu myöhempien vaiheiden osalta. Vaiheiden avulla voidaan arvioida elämyksen vahvuutta, mitä useampi vaihe toteutuu, sitä vahvempi elämys on. Elämyksen merkittävyyttä voidaan arvioida tarkastelemalla elämysprosessimallin viimeistä vaihetta, joka on isossa roolissa elämyksen vahvuudessa. (Aho, 2001, s. 45-47.)

Matkailuelämyksen prosessimallilla on piirteitä kumulatiivisesta kehityksestä. Mikäli ensimmäiset vaiheet onnistuvat ja antavat kokijalle paljon, niin se ennakoii hyvää jatkoa ja mahdollisesti vahvaa elämystä. Mikään ei kuitenkaan ole varmaa, joten hyvä alku ei aina takaa merkittävää elämystä. Matkailijan odotuksiin vaikuttaa aikaisemmat matkat ja niistä saadut kokemukset. Hyvän matkan jälkeen odottaa yleensä yhtä hyvää tai parempaa ja näin vertailulle on enemmän pohjaa, joka vaikuttaa elämyksen syntymiseen. (Aho, 2001, s. 45-47.)

## 4 METODOLOGISET VALINNAT

Seuraavaksi käyn läpi alaluvuissa tutkimuksen metodologiset valinnat. Kerron ensiksi teemahaastattelusta aineistonkeruumenetelmänä, jonka jälkeen kerron haastateltavien valintaprosessista sekä tutkimusetiikasta. Luvun lopuksi avaan analyysimenetelmäni.

### 4.1 Teemahaastattelut aineistoina

Aineisto tutkimukselle kerättiin teemahaastattelemalla suomalaisia kisaturisteja, jotka ovat käyneet 2010-luvulla urheilun megatapahtumissa. Teemahaastattelu on puolistrukturoitumenetelmä, koska teema-alueet, yksi haastattelun aspekti sekä haastattelun aihepiiri on kaikille sama. Teemahaastattelu ei ole yhtä vapaamuotoinen kuin syvähaastattelu eikä siinä ole yhtä strukturoitu rakenne ja muoto kuin lomakehaastatteluissa. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 48.)

Teemahaastatteluissa haastattelut etenevät tiettyjen keskeisten teemojen kautta, joka vapauttaa haastattelun pääosin tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin Teemahaastattelut rakentuivat kolmen teeman pohjalle: *ennen matkaa*, *matkan aikana* ja *matkan jälkeen*. Näiden teemojen ympärille olin rakentanut erilaisia kysymyksiä, jotka auttoivat viemään keskustelua eteenpäin ja pysymään halutuissa teemoissa. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidusti niin, että teemat olivat haastateltaville tiedossa, mutta kysymyksille ei ollut tarkkaa muotoa tai järjestystä. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, s. 48; 1982, s. 36.)

Teemahaastattelu sopii aineistonkeruumenetelmäksi, kun tutkimuksenkohteena ovat: emotionaalisesti arat aiheet, halutaan selvittää vähän ja heikosti tiedostettuja seikkoja, kun muistamattomuuden arvellaan tuottavan virheellisiä vastauksia tai tutkitaan ilmiötä, joista haastateltavat eivät päivittäin ole tottuneet keskustelemaan (Hirsjärvi & Hurme, s. 35, 1982). Tähän tutkimukseen teemahaastattelu sopii, koska haastateltavat eivät välttämättä ole kertonut matkastaan näin kokonaisvaltaisesti, jolloin aineistossa voi esiintyä esimerkiksi heikosti tiedostettuja seikkoja. Myöskin kisoista on jo hetki aikaa, joten haastateltavat eivät ole välttämättä hetkeen puhuneet kokemuksestaan kisoihin matkustamisesta.

### 4.2 Haastateltavien valinta ja haastattelujen toteutus

Tutkimuksessani olen rajannut haastateltavat suomalaisiin kisaturisteihin, jotka ovat käyneet 2010-luvulla urheilun megatapahtumissa. Lähdin tavoittelemaan haastateltavia ystäväni

kautta, joilta tiedustelin urheilun megatapahtumissa käyneitä tuttuja, ystäviä tai perheenjäseniä. Saatuaani yhteystietoja lähestyin neljää suomalaista kisaturistia, jotka olivat käyneet FIFA:n MM-kisoissa. Kaksi haastateltavista oli naisia ja kaksi miehiä. Lähetin jokaiselle haastateltavalle sähköpostissa haastattelupyynnön, jossa kerroin tutkivani suomalaisia kisaturisteja 2010-luvun urheilun megatapahtumissa.

Omiin ennakkokäsityksiini kisaturisteista vaikuttaa pitkä historiani huippu-urheilun ja penkkiurheilun parissa. Olen seurannut kisoja lapsesta asti ja haaveillut käyväni vielä joku päivä FIFA:n MM-kisoissa. Olen myös matkustanut ulkomaille päätarkoituksena mennä katsomaan jalkapalloa tai jotain muuta urheilutapahtumaa. Pystyn siis samaistumaan intohimoisin jalkapalloseuraajan tai urheilufanin suureen haaveeseen. Tiedostin tämän alusta asti ja valinnoillani pyrin siihen, että oma kiinnostukseni ja taustani eivät vaikuttaneet tutkimuksen tuloksiin. Loin mahdollisimman laajoja kysymyksiä, jotta haastateltavat pystyivät kertomaan omasta matkastaan mahdollisimman vapaasti. Ennen haastattelua tarkastutin kysymykseni ohjaajilla sekä tein kaksi harjoitushaastattelua.

Varsinaiset haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina helmikuun 2020 viimeisen viikon aikana, jolloin kävin haastattelemassa heitä eri paikoissa Etelä-Suomessa. Litteroitavaa aineistoa haastatteluista tuli yhteensä 3 tuntia 25 minuuttia. Haastattelut nauhoitettiin, jotta pystyin haastattelijana keskittymään, kuuntelemaan ja keskustelemaan ilman, että kaikkea piti kirjoittaa ylös, ja jotta pystyin palaamaan vastauksiin myöhemmin. Näin varmistin, etten vahingossa muuttaisi vastauksia tai vaikuttaisi tuloksiin oman muistini tai muistiinpanojeni perusteella.

Taulukko 1. Haastateltavien taustatiedot

	Sukupuoli	Ikä	MM-kisat, jossa käyneet
<b>A</b>	Mies	25-vuotias	FIFA:n MM-kisat 2018
<b>B</b>	Nainen	44-vuotias	FIFA:n MM-kisat 2018
<b>C</b>	Mies	36-vuotias	FIFA:n MM-kisat 2018
<b>D</b>	Nainen	56-vuotias	FIFA:n MM-kisat 2010 ja 2014



Haastattelut suoritettiin rauhallisissa tiloissa ilman ulkopuolisia häiriötekijöitä ja jokaisessa haastattelussa oli rentoutunut tunnelma. Kerroin haastateltaville ennen haastattelua valitsemani teemat, jotta he saivat selkeän kuvan mitä haastattelussa käydään läpi. Kysyin jokaiselta samoja kysymyksiä tarvittaessa, jotta aineistoni sisältäisi mahdollisimman paljon samoja aiheita ja haastattelut etenisivät sujuvasti. Annoin heille ensimmäisenä tehtävänä käydä läpi Hinghamin & Hinchin (2009) luoman urheilutapahtumien katsojakategoria-taulukon ja merkitä mitkä kategoriat kuvaavat heitä parhaiten (ks. liite 1). Jokainen heistä valitsi yhden tai useamman tapahtumassa kävijä alakategorioista eli he myös itse kokivat kuuluvansa tapahtumassa kävijä kategoriaan, niin kuin määrittelin urheiluturistin tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä.

#### 4.3 Tutkimusetiikka

Haastattelututkimukseen liittyy tiettyjä tutkimuseettisiä asioita. Jokaisella haastateltavalla on oikeudet liittyen tutkimuksen osallistumiseen: 1) he osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti, 2) voivat keskeyttää tutkimukseen osallistumisen ilman syytä, 3) peruuttaa suostumuksensa, 4) saada tietoa tutkimukseen osallistumisesta esimerkiksi siitä, kuinka henkilötietoja käsitellään ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta, 5) saada ymmärrettävä ja totuudenmukainen kuva tutkimuksen tavoitteista sekä osallistumiseen liittyvistä mahdollisista haitoista, 6) tietää olevansa tutkittavana erityisissä tilanteissa. (TENK, 2019, s. 8-9.). Kaikki haastateltavat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja kerroin heille haastattelujen alussa mahdollisuudesta keskeyttää tutkimus ottamalla minuun yhteyttä. En koe, että tutkimuksessa voi koitua erityistä haittaa kenellekään, koska tutkimuksessa käsitellyt asiat eivät ole erityisen arkaluontoisia. Tutkimuksessa haastateltavat eivät ole joutuneet mihinkään erityisiin tilanteisiin ja tutkimuksessa käytetään aineistona ainoastaan haastatteluja.

Anonymiteetti on erittäin tärkeä asia ja siitä minun on tutkijana pidettävä huolellisesti kiinni. Tutkimuksessani käsittelen haastateltavia yksityishenkilöinä, joten analyysivaiheessa muutan kaikki tiedot, joista haastateltava voidaan tunnistaa. Käytän esimerkiksi itsestäni lyhennettä H ja haastateltavista A, B, C ja D (Ruusuvuori & Tiittula, 2005, s. 18). Anonymiteetin lisäksi pyysin haastattelulupaa, jossa informoitiin selvästi: tutkimukseni tavoite, siihen osallistumisen vapaaehtoisuus, aineiston keruutapa, tietojen suojaaminen, tietojen käyttötarkoitus (Kuula, 2006, s. 102).

#### 4.4 Aineiston analysointi

Tässä tutkimuksessa käytetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jossa aineiston hankinta on vapaassa suhteessa teoriaan ja aikaisempaan tutkimukseen. Aineiston analyysi ei pohjaudu teoriaan suoraan, vaan teoria toimii analyysin apuna. Analyysissa teorian on tarkoitus auttaa uusien ajatusurien avaamisessa eikä niinkään testata teoriaa. Teorialähtöisen analyysin päätelyn logiikka on usein abduktiivista päättelyä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 81-84.) Teoriaohjaava sisällönanalyysi sopii tutkimukseeni, koska aineisto keräämiseen ja sen analyysiin on vaikuttanut Ahon (2001) luoma matkailuelämyksen prosessimalli.

Sisällönanalyysin menetelmällä voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti ja tässä yhteydessä dokumentit sisältävät myös haastattelut, jotka ovat tämän tutkimuksen aineisto. Sisällönanalyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa oleva kuvaus. Aineisto kuitenkin saadaan sisällönanalyysilla kerättyä vain johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 87.)

Ensimmäisenä sisällönanalyysissa aineistoilta kysytään tutkimusongelman mukaisia kysymyksiä, jotta tunnistetaan asiat, jotka ovat kiinnostavia tutkimuksen kannalta. Nämä kiinnostavat asiat merkitään eli pelkistetään, jotta ne saadaan kirjattua tarkempaa analyysia varten. Pelkistämisen jälkeen merkityt ilmaukset kategorisoidaan ja eri kategorioille annetaan kategoriaa kuvaava nimi. Kategorioita voi olla ylä- ja alakategorioita sekä pääkategorioita ja näitä eri kategorioita yhdistelemällä ja analysoimalla saadaan vastaus tutkimusongelmaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 84-86.)

Merkitysten tulkinta on tyypillistä kvalitatiivisten tutkimusten analyysille. Tulkinnessa tutkija pyrkii löytämään piirteitä, joita ei suoraan näy tekstissä, jolloin tulkinta on enemmän tai vähemmän spekulatiivista. Tutkijalla on tutkimuksensa asiaan tietty näkökulma ja hän tutkii asiaa tästä tietystä näkökulmasta. (Hirsijärvi & Hurme, 2008, s. 137.) Näkökulmani tutkimukseeni on se, että suomalainen kisaturisti hakee MM-kisoista elämystä. Tutkimuksessani käytin merkitysten tuottamiseen tekniikoita: 1) toistuvuuden ja teemojen etsiminen. 2) teemojen tarkasteleminen ja mitkä asiat sekä ilmiöt esiintyvät yhdessä, sekä 3) vertaileminen ja kontrastien etsiminen (Hirsijärvi & Hurme, 2008, s. 137).

Jokainen haastateltavista oli käynyt ainoastaan FIFA:n MM-kisoissa, joten rajasin tutkimukseni yleisesti urheilun megatapahtumista FIFA:n MM-kisoihin. Se ei vaikuttanut mitenkään tutkimukseni aineistoon, koska haastattelut keskittyivät näiden suomalaisten kisaturistien matkoihin FIFA:n MM-kisoihin. Litteroin kaikki haastattelut, jonka jälkeen aloitin haastatteluiden analysoinnin. Litteroin haastattelut käyttäen VLC-mediantoisto-ohjelmaa, jolla pystyin hidastamaan keskustelua niin, että pystyin samaan aikaan kuuntelemaan ja litteroimaan haastattelun word-tiedostolle. Äänen hidastaminen mahdollisti nopeamman litteroinnin sekä helpotti haastattelun kelausta, mikäli joku kohta piti kuunnella uudestaan. Litteroidessa kirjoitin ylös jokaisen ”niin”, ”niinku” yms. välisanat. Kirjoittaessani lainauksia tuloslukuihin selkeytin lainauksia poistamalla välisanat ja muokkaamalla lauseista enemmän suomen kielen kieliopin mukaisia.

Analyysia varten merkitsin haastatteluista kohdat, jotka sopivat tutkimuskysymysten pohjalta luomieni kategorioiden alle. Ensiksi etsin kohtia, joista ilmeni minkälainen merkitys kisoilla on kisaturisteille ja miten se heijastui heidän odotuksiinsa kisoista. Tämän jälkeen etsin kohtia, jossa käytiin läpi, kuinka kokemus tai elämys muodostui jalkapallon MM-kisoissa. Kolmantena etsin kuinka elämys oli muuttunut matkan jälkeen, ja neljäntenä negatiivisia kokemuksia ja vastoinkäymisiä. Kävin haastattelut läpi useaan kertaan ja tarkastelin mahdollisia samankaltaisuuksia aineistojen välillä. Sijoitin löytämäni sopivat aineistot kunkin omaan kategoriaansa ja aloitin havaintojen tarkemman analysoinnin. Samankaltaisuuksien kautta loin uusia kategorioita, joista sain analyysin myötä alalukuja tuloslukuihin.

## 5 KISATURISTIN ELÄMYS

Tulevissa analyysiluvuissa vastaan tutkimuskysymyksiini, jotka ovat: Elämyksen merkitys matkustaessa urheilun megatapahtumiin ja miten elämys muodostuu katsojalle urheilun megatapahtumissa? Millä tavoin urheilun megatapahtumissa saatu elämys on muuttunut tapahtuman jälkeen? Miten mahdolliset negatiiviset kokemukset ovat vaikuttaneet elämyksen muodostumiseen? Tässä tulosluvussa käyn läpi, mitkä tekijät saavat suomalaiset kisaturistit matkustamaan FIFA:n MM-kisoihin ja kuinka suuri merkitys elämyksellä on matkustamisessa. Lopuksi avaan myös tekijöitä, jotka muodostavat elämyksen suomalaiselle kisaturistille. Analyysin apuna käytän matkailuelämyksen prosessimallia (Aho, 2001, s. 31-51). Ensimmäisenä aloitan esielämyksen sekä kohde-elämyksen vaiheista.

### 5.1 Unelmana kisamatka FIFA:n MM-kisoihin

Matkailuelämyksen prosessimallissa esielämyksen alle kuuluvat kaksi ensimmäistä vaihetta: kiinnostuksen herääminen ja matkakohteeseen kiintyminen (Aho, 2001, s. 31-51). Haastattelemillani suomalaisilla kisaturisteilla kiinnostuksen herääminen matkustaa FIFA:n MM-kisoihin on lähtenyt pitkäaikaisesta jalkapallon seuraamisesta. Haastateltavien kohdalla kyseessä ei ole matkakohteeseen kiintyminen kohdemaata mielessä, vaan matkakohteena on jalkapallon MM-kisat.

*Pienenä on ollut se haave, että pääsee itse urheilemaan siellä, mitä enemmän ikää on tullut, niin sitä vahvemmin se on muuttunut toki siihen, että haluaa olla itse joskus paikan päällä. (A)*

Myös haastateltava C kertoi seuranneensa jalkapallon MM-kisoja jo pienestä pitäen ja mainitsi muun muassa 90-luvun MM-kisat merkittävänä tapahtumana hänen nuoruudessaan. Kysyin, onko ajatus kilpailuihin matkustamisesta lähtöisin yhtä kaukaa.

*Joo aika lailla noin on mennyt, että jossain vaiheessa se ajatus tuli, kun niitä nimenomaan telkkarista seurasi ja huomasi minkälainen karnevaali siellä on menossa, varsinkin futiksen puolella, niin tuli semmonen filis, että kyllä mä haluan joskus paikan päälle päästä. (C)*

Haastateltava D oli seurannut myös kisoja pitkään, mutta ajatus matkustamisesta MM-kisoihin syntyi vasta myöhemmin.

*Mulla oli kaksi tyttöä työkaverina ja me oltiin kaikki tosi suuria jalkapallofaneja ja sitten me katsottiin otteluita televisioista ja sitten heräsi kysymys, miksi me ei olla katsomassa noita itse. (D)*

Jalkapallon seuraaminen on siis ollut ensimmäinen syy, miksi haastattelemillani suomalaisilla kisaturisteilla on herännyt kiinnostus päästä kokemaan FIFA:n MM-kisat paikan päällä. He ovat aloittaneet jalkapallon seuraamisen ja se on kehittynyt fanitukseksi tai muuten aktiiviseksi seuraamiseksi. FIFA:n MM-kisoja on tullut aina neljän vuoden välein televisiosta ja vähitellen suomalaisille kisaturisteille on syntynyt ajatus, että he haluavat käydä joskus kokemassa MM-kisat.

Halu ja haave matkustaa kisoihin voi olla niin iso, etteivät mahdolliset turvallisuusriskit tai muut esteet vaikuta matkan tekemiseen tai päätökseen lähteä paikan päälle, kuten haastateltava C kertoi: *Mä ajattelin koko ajan sillain, että mulle futiksen MM-kisoihin pääseminen on ollut, niin iso unelma ettei joku terroristi voi sitä multa viedä.*

FIFA:n MM-kisoista on syntynyt tietynlainen unelma, joka halutaan päästä kokemaan paikan päällä. Samanlaisesta unelmasta kertoi haastateltava A, jonka ensimmäinen haave oli päästä urheilemaan MM-kisoissa ja vähitellen haave vaihtui kisoissa käymiseen. Unelman toteuttaminen oli haastateltava A:lle ja C:lle vahvasti sidoksissa Suomen jalkapallomaajoukkueeseen, joka ei ole vielä kertaakaan selvinnyt MM-lopputurnaukseen. *Tottakai siinä oli ensimmäisenä kärkenä, jos Suomi sinne pääsee (A).* Haastateltava C olisi matkannut MM-kisoihin jo aikaisemmin, mikäli Suomi olisi selvinnyt lopputurnaukseen.

*Ajatus oli, niin kauan, kun Suomella on kisa mahdollisuudet, niin semmoinen ajatus mulla on ollut, että sitten kun Suomi on viimeistään kisoissa, niin silloin mä viimeistään lähdän katsomaan kisoja paikan päälle. (C)*

Kaikki suomalaiset kisaturistit eivät matkusta paikan päälle suoraan oman suuren jalkapallokiinnostuksen kautta, vaan siihen saattaa vaikuttaa matkaseuran intohimo jalkapalloa kohtaan tai läheisten haave päästä kokemaan MM-kisat paikan päältä. Haastateltava B:lle merkittävä syy matkustaa kisoihin oli perheen intohimoinen jalkapalloseuraaminen: *Kyllä*

*enemmän, kun se että olisin yksin mennyt (B).* Kiinnostuksen herääminen on siis tapahtunut jonkun toisen mielipiteiden kautta tai yhteisen päätöksen perusteella.

## 5.2 Odotukset FIFA:n MM-kisoista

Haastateltava D oli käynyt useissa jalkapallon arvokisoissa ja hän päätti matkustaa Brasilian MM-kisoihin, koska halusi kokea ”autenttisen jalkapallokokemuksen”, josta hän oli saanut esimakua Portugalin EM-kisoissa vuonna 2004. Aikaisemmalla kokemuksella oli siis merkitystä hänen haluunsa käydä Brasilian kisoissa. Haastateltava D:n kiinnostus kokea kisahuuma, joka valtaa koko isäntämaan, sai alkunsa Portugalin kisoissa. Hänen tietonsa Brasilian jalkapallokulttuurista ja jalkapallon merkityksestä brasilialaisille herätti aidon kiinnostuksen kokea vastaavanlainen isäntämaan kisahuuma Brasilian MM-kisoissa.

*Me oltiin siellä Etelä-Afrikassa (MM-kisat 2010), niin seuraavat kisat on Brasiliassa ja brasilialainen jalkapallo ja maajoukkue, kaikki ne pelaajat, ja brasilialaiset fanit on yleensä mukavia, sitten meillä oli semmoinen, että pakko päästä näkemään se paikan päällä. (D)*

Kukaan haastateltavista ei suoraan puhunut elämyksen saamisesta MM-kisoissa olleen syy matkustaa paikan päälle tai maininnut elämys sanaa omasta aloitteesta, vaan he puhuivat unelman tai haaveen toteuttamisesta. Osalle haastateltavista unelman toteuttaminen oli siis ensisijainen syy matkustaa FIFA:n MM-kisoihin. Ihmiset kuitenkin matkustavat hyvin paljon elämysten perässä ja niitä haastattelemani suomalaiset kisaturistit ovat hakeneet matkustaessaan unelman tai haaveiden perässä. Osa haastateltavista myönsi hakevansa elämystä matkasta unelman toteuttamisen ohessa, kun kysyin heiltä asiasta ja he myös sanoivat elämyksen toteutuneen.

Haastateltava A vastasi myöntävästi, kun häneltä kysyttiin, oliko elämyksen kokeminen yksi isoimmista syistä matkustaa kisoihin: *Oli kyllä, kyllä se tuntui sinne lähtiessä ja stadionille mennessä – kyllä siinä oli semmoista erityistä filistä, kun sinne meni (A).* Myös haastateltava C oli samoilla linjoilla: *Joo oli se elämys, ehkä se jopa oli yksi matkan tavoitteista saada siitä elämys, kyllä se jonkinlainen elämysmatka oli, kyllä mä pidän sitä elämyksenä ihan selkeästi (C).*

Toisaalta odotukset saattoivat olla hyvin neutraaleja itse kisoja kohtaan, mutta silti matkasta voi muodostua unohtumaton, ja on kokijasta kiinni, pitääkö matkaa elämyksenä vai ei. Kysyessäni haastateltavan B:n odotuksia matkaa kohtaan hänellä ei ollut juurikaan odotuksia itse MM-kisoja kohtaan.

*No täytyy sanoa, ei niinkään liittyen tosissaan siihen varsinaiseen urheilutapahtumaan, koska mä luotin isoon organisaatioon siinä takana, joten se sujui varmasti aika hyvin. (B)*

Elämyksen odottaminen ja sen kokeminen tapahtuvat taustalla ja sitä odotetaan kokevan otteluiden ja muun kisatoiminnan kautta. Elämyksen odotukseen vaikuttavat kisaturistien oma suhde jalkapalloon ja FIFA:n MM-kisoihin, mitä tiiviimpi historia näiden kahden kanssa ja mitä intohimoisemmin jalkapalloa seuraa, sitä enemmän kisaturisti odottaa matkalta elämystä.

### 5.3 Kokemuksen muodostuminen FIFA:n MM-kisoissa

Suomalaisille kisaturisteille FIFA:n MM-kisoissa on kaksi merkittävää aluetta, joissa kokemukset muodostuvat voimakkaimmin. Nämä kaksi ovat ottelutapahtumat stadioneilla ja sen läheisyydessä sekä FanFest-alueet, jossa ympäri maailmaa tulleet kisaturistit voivat katsoa yhdessä MM-kisojen otteluita isoilta näytöiltä nauttien samalla FanFest-alueen palveluista. Matkailuelämyksen prosessimallissa otteluissa käyminen ja FanFest-alueella oleskelu menevät kohde-elämyksen alle, joka sisältää prosessimallin kolmannen vaiheen: vierailun. Tämän vierailun aikana matkaajat eli tässä tapauksessa suomalaiset kisaturistit saavat paljon aineksia, kuten ottelut tai muiden kisaturistien kanssa käydyt keskustelut, joista voi muodostua elämyksiä joko heti tai ajan kanssa. Kohteen sisältö ja tapahtumat ovat merkittävässä osassa matkailuelämyksen kokemisessa. (Aho, 2001, s. 31-51.)

Kahdelle haastateltavista merkittävä kokemus oli juuri se ensimmäinen paikan päällä koettu MM-kisojen ottelu. Tästä ottelusta teki erityisen se, että pitkän ajan odotus palkittiin ja he pääsivät toteuttamaan unelmansa. Ensimmäisen ottelun näkeminen tarkoitti molemmille sitä, että he halusivat aistia ja nähdä jokaisen asian, mitä ottelutapahtumassa pystyi kokemaan. He myös kuvailivat kokemusta unelmien täyttymisenä sekä mahdollisena kerran elämässä kokemuksena. Olen määritellyt tässä tutkimuksessa matkailuelämyksen olevan moniaistinen sekä kokonaisvaltainen kokemus. Näiden kahden ottelukokemuskuvauksen

perusteella ensimmäinen kerta MM-kisaottelussa pystyy täyttämään nämä matkailuelämyksen kriteerit.

*Kyllähän se oli aika makeeta, että kun normaalisti on seuraamaan jalkapalloa, totta kai niiden seurojen osalta, joita kannattaa, niin silloin se katsominen ei ole niin analyttistä vaan enemmän tunteisiin pohjautuvaa, niin toi oli jännä, tossa ei tarkkaillu sitä matsuja analyttisesti eikä järjettömällä tunteella siitä kumman pitäisi voittaa, vaan tietynlaisena viihdetapahtumana ja ehkä jopa kerran elämässä kokemuksena, että yritti ottaa siitä kaiken irti. (A)*

*Se oli semmoinen lapsenomainen into niinku pikkulapsi olisi karkkikaupassa, se fiilis oli jo siinä, kun lähettiin kämpiltä kohti stadionia. Kaivettiin liput matkaan, niin se vertautu siihen kun pikkupoikana pääsi valitsee lauantaikarkkeja tai johonkin hienoon paikkaan, siinä tunsu sen tai oli oikein iloinen siitä, että semmoinen lapsenomainen into on futikseen säilyny – Siellä katsomossa yritti seurata ihan kaikkea mitä tapahtui, yritin seurata muita katsojia ja peliä ja ottaa kaiken irti siitä tapahtumasta, kokemuksesta – Unelma toteutu, semmoisena niinku sitä oli unelmoinut – Oli se varmasti sillä tavalla merkityksellisempi, kun se oli se ensimmäinen. (C)*

Haastateltava C sai ensimmäisessä MM-kisa ottelussaan mahdollisesti eksistentiaalisen autenttisen kokemuksen, kun hän pääsi kokemaan lapsenomaista innon tunteen. Eksistentiaalinen autenttisuus idealisoi nostalgista elämäntapaa, missä ihmiset tuntevat itsensä vapaammiksi, viattomimmiksi, spontaaneimmiksi, puhtaammiksi sekä rehellisemmiksi itseään kohtaan, mitä yleensä. Tämänkaltaiset elämäntavat tai ominaisuudet yhdistetään yleensä lapsuuteen tai menneisyyteen. Eksistentiaalinen kokemus keskittyy kokijan omaan olemukseen eli tässä tapauksessa haastateltava C:n olemukseen ensimmäisessä MM-kisaottelussa. Ihmiset ovat nostalgisia tämänkaltaisten elämäntapojen suhteen, koska he haluavat elää ne uudelleen matkailun kautta edes hetkellisesti, empaattisesti ja symbolisesti. Ihmiset saattavat myös matkoillansa löytää autenttisen minuuden, joka saattaa muuten olla ihmisten arjessa olla hukassa. (Lüthje, 2005, s.155; Wang, 1999, s. 360.)

Ottelutapahtumien lisäksi kisakokemukselle tärkeä asia olivat muut kisaturistit, jotka tulivat pitämään tunnelmaa yllä kisakaupunkeihin. Kisaturistit viettivät yhdessä aikaa FanFest-alueilla sekä muualla ympäri kaupunkia. Haastateltavista jokainen kertoi yhteisöllisyyden ilmenneen muiden kisaturistien pelipaitojen ja maiden lippujen kautta, sekä tietenkin sen kautta, että jokainen puhui jalkapallosta. Muiden kisaturistien rooli korostui esimerkiksi siinä, että haastateltava muisti usein paremmin fanit kuin sen, mitkä joukkueet olivat ottelussa vastakkain.



*Pietarissa oli monen maan kannattajia samaan aikaan paikalla, että iltasin oli aika karnevaalimeininki Nevski prospektilla (Pietarin pääkatu), se oli joku paikallinen juhlapäivä, niin tiellä ei saanut ajaa autolla, siinä oli aikamoinen karnevaali-ilta, siellä kansallisuudet hyvin sulautu, se oli hauska ilta, se oli tavallaan semmoinen, että kaikki on tullut katsomaan jalkapalloa eikä ole hirveesti ketä kannattaa ja mistä on kotoisin. (A)*

*Joo, siellä näki tosi paljon, erotti selvästi, ketkä on siellä kisaturisteina – ihmissillä on fanikamaa, älämölöö, lippulappua ja kaikkea muuta sen tyyppistä, osa porukoista kulki isoissa faniryhmissä, että siitä erottaa tosi selvästi. (B)*

*Jos se ottelu ei jotenkin hirveen tärkeä, niin se ottelu menee taustalle ja sä muistat vaan niitä faneja. (D)*

Erityisesti MM-kisojen karnevaalitunnelmaa ja kisafiilistä haastattelemani suomalaiset kisaturistit kehuivat ja he pitivät sitä erityisenä kokemuksena. Liminaliteetin käsitteellä selitetään tapahtuman kävijöiden tuntemaa yhteyden tilaa, jossa he kokevat yhteisöllisesti olevansa ulkona ympäröivän yhteiskunnan rakenteista ja normeista. Festivaaleilla tai tapahtumissa, kuten jalkapallon MM-kisoissa liminaliteetti-vaihe tarkoittaa hetkeä, kun tapahtuman kävijästä tulee osa festivaali communitasia (festival communitas), johon liitetään suvaitsevaisuus sekä tasa-arvon kannattaminen, ja sen jäsenet ovat enemmän avoimia osallistumaan yhteisiin toimintoihin tai yhteiseen nautintoon tapahtuman aikana. (Kinnunen, 2018, s. 106.) Kisatunnelmaa pystyi kokemaan joka paikassa: ottelutapahtumissa, FanFest-alueilla tai muuten vaan kisakaupungeilla. MM-kisoissa kisaturisti voi päästä liminaliteetti-vaiheeseen, ja näin liittyä communitakseen, FanFest-alueilla sekä stadioneilla missä ihmiset nauttivat kollektiivisesti jalkapallosta ja kisatunnelmasta.

Kisatunnelman ja karnevaalitunnelman aistiminen oli myös yksi syistä, miksi haastattelemani suomalaiset kisaturistit halusivat matkustaa MM-kisoihin. Yksi haastateltavista kuvaili kisamatkaa jalkapallokuplassa olemiseen, koska kaikki puhuvat kisakaupungeissa ainoastaan jalkapallosta ja matkakokemus keskittyy hyvin pitkälti jalkapallosta nauttimiseen, otteiluissa vierailemiseen, muiden kisaturistien kanssa keskustelemiseen tai baareissa otteluiden televisioista katsomiseen.

*Oli joka hetki tosi siisti karnevaalifiilis – meininki oli tosi lämmintä semmoista futiskarnevaalia, mitä mä odotin, ehkä ylittyikin, en osannut odottaa, että noin hienoa olisi. (C)*

*Sä oot kisoissa, niin siellä oli yksi keskustelunaihe, se oli jalkapallo ja mitä pidemmälle kisat etenevät niin enemmän spekulatiota eli kaikki ihmiset siellä elää pelkkää jalkapalloa ja on semmoinen uskomaton filis, kun tuut Suomeen niin yhtäkkiä kukaan ei puhu jalkapallosta, nykyään kun puhutaan paljon kuplista, no siellä todella eletään kuplissa. (D)*

*Otteluitahan on kivempi katsoa, kun on paljon porukkaa, niin kyllä me sitten aina mentiin kylille katsomaan, sitten siellä on yleensä erimaalaisia turisteja, jotka kannattaa jotain ja se on iha hauskaa ja tunnelma nousee. (D)*

Matkakokemus jalkapallon MM-kisoista muodostuu suomalaisille kisaturisteille paljon muustakin kuin vain otteluiden seuraamisesta stadioneilla. Karnevaalitunnelma kisakaupungeissa ja FanFest-alueilla on lähes yhtä merkittävä tai riippuen ottelun tasosta jopa merkittävämpi osa matkakokemuksen ja mahdollisen elämyksen rakentumisessa. Haastateltava C kuvasi FanFest-alueita tiivistymäksi ”siitä kaikesta”, jolla hän ymmärtääkseni viittaa MM-kisojen tapahtumaan kokonaisuutena sisältäen otteluiden seuraamisen, muut kisaturistit, kisatunnelman ja kaikki muut tapahtuman oheistekijät. Haastattelemini suomalaisten kisaturistien kertomat asiat kisatunnelman kokemisesta osuvat hyvin matkailuelämyksen prosessimallin vierailuvaiheen kuvaukseen, jossa Aho (2001) kertoo kokijan saavan paljon aineksia elämykseen oleskelemalla ja matkustelemalla kohdemaan (tässä tapauksessa kisakaupunkien) sisällä.

Vaikka haastateltava B:n odotukset MM-kisoja kohtaan olivat hyvin maltilliset, sai hän matkastaan urheilun megatapahtumaan unohtumattoman kokemuksen.

*Oli se unohtumaton, jos ottaa huomioon, ettei muista ketä siellä pelasi, toi on tapahtumana tosi makee. (B)*

Haastateltava B:n kuvaus kokemuksestaan unohtumattomana voidaan liittää mieleenpainuvan matkakokemuksen käsitteeseen (memorable tourism experience), jonka määritelmä on hyvin selkeä: matkakokemus, joka muistetaan positiivisesti matkatapahtuman jälkeen. Määritelmä painottaa nimenomaan kokemuksen muistamista eikä sen välitöntä kokemista. (Kim, 2014; Kim, Ritchie, & Tung, 2010; Tung & Ritchie, 2011, Zare, 2019, s. 316 mukaan.) Haastateltava B mainitsi tapahtuman olleen ”tosi makee”, joten viitaten siihen, että mieleenpainuva kokemus rakentui tapahtuman kokonaisuudesta ja niistä kaikista kokemuksista, mitä hän koki tapahtuman aikana. Haastateltava B ei muistanut otteluissa pelanneita

joukkueita, joten hänen välitön kokemuksensa otteluista ei ollut niin merkittävä kuin tapahtuman kokonaisuudesta saatu mieleenpainuva kokemus.

Haastatteleman suomalainen kisaturisti matkustaa jalkapallon MM-kisoihin, koska hän haluaa toteuttaa suuren unelmansa, kokea ainutlaatuisia ja autenttisia kokemuksia tai olla toteuttamassa läheisen intohimoa. Suomalaisen kisaturistin odotuksiin jalkapallon MM-kisoja kohtaan vaikuttaa hyvin paljon kisaturistin oma suhde jalkapalloon. Kiinnostuksen herääminen alkoi osalla jo nuorena jalkapallon ja MM-kisojen seuraamisesta ja vuosien mennessä eteenpäin unelma kisoissa käymisestä pysyi vahvana mielessä. Tällöin myös odotukset MM-kisamatkaa kohtaan ovat vahvemmat ja kisaturisti odottaa tapahtumalta elämyksen kokemista.

MM-kisojen tapauksessa suomalainen kisaturisti ei ensimmäisenä kiinny kohdemaahan, vaan tässä tapauksessa matkakohteena toimii nimenomaan jalkapallon MM-kisat. Matkan tarkoituksena on elämysten hakeminen jalkapallon kautta ja nämä elämykset muodostuvat virallisten MM-otteluiden seuraamisesta tai kisojen karnevaalitunnelman aistimisesta sekä nauttimisesta. Suomalaiset kisaturistit kehuivat etenkin kisojen karnevaalitunnelmaa ja yhteisöllisyyden tunnetta, minkä saa kisakaupungeissa liikkuesssa tai FanFest-alueella oleskelusta. Matkailuelämyksen prosessimallissa kolmantena kohtana oleva vierailu ja oleskelu kohdemaassa ovat erittäin tärkeä lähde suomalaisen kisaturistin elämykselle. Parhaimmillaan tämä vierailu täyttää kisaturistin luomat odotukset täysin ja hän kokee elämyksen, mikäli odotukset täyttävät kokijan luomat elämyksen arviointikriteerit.

## 6 ELÄMYS MATKAN JÄLKEEN

Tässä tulosluvussa keskityn matkailuelämyksen prosessimallin vaiheisiin varastointi, elämysten muistelu sekä matkailuelämyksen rikastuminen, jotka kuuluvat jälkielämyksen alle (Aho, 2001, s. 31-51). Ensimmäisenä käyn läpi suomalaisten kisaturistien tapoja muistella matkaansa, jonka jälkeen analysoin matkamuistojen merkitystä nykyajan kisaturistille. Lopuksi käyn läpi, minkälaisia muutoskokemuksia haastattelemani suomalaiset kisaturistit kokivat matkojensa aikana.

### 6.1 Matkan jälkeen

Haastateltavieni suomalaisten kisaturistien matkoista MM-kisoihin oli jo kulunut hetki aikaa, joten muistot ja tuntemukset ovat saattaneet muuttua siitä, mitä ne olivat heti matkan jälkeen. Kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä matkaansa ja he saivat siitä upeita muistoja tai innostusta lähtemään uudelleen katsomaan jalkapallon arvokisoja.

Matkamuistoja voivat olla erilaiset tavarat tai konkreettiset asiat, joita on hankittu matkan aikana. Tämä kuuluu matkailuelämyksen prosessimallissa varastointi vaiheeseen ja konkreettiset matkamuistot saattavat toimia tärkeänä apukeinona matkojen muistelussa ja sitä kautta esimerkiksi matkailuelämyksen rikastamisessa. (Aho, 2001, s. 31-51.) Valokuvat ja sisällöntuottaminen omiin sosiaalisen median tileihin ovat myös matkamuistoja, mutta haastatteluissa haastateltavat käsittivät kysymyksieni kautta matkamuiston asiana, joka erikseen hankittiin tapahtuman aikana. Haastattelemani suomalaiset kisaturistit eivät hamstranneet itsellensä matkamuistoja MM-kisoista, mutta jokaiselle tarttui silti jotain matkaan.

*Kyllä me ne liput säilytettiin – ehkä se alkaa nyt alkaa olla vähän semmoinen, että jos kysyttäisiin, heitetäänkö pois vai säilytetäänkö, niin voisin hetken miettiä pois heittämistä, mutta sillä hetkellä, kun pelistä lähti pois, niin halusi laittaa talteen. (A)*

*Kaksi kappaletta muovimukeja – me ei yleensä osteta mitään krääsää tai mitään muuta sellaista. (B)*

*Mä ostin kaksi t-paitaa ja sitten lapsille tuliaisia – sitten mulla on ne matsiliput ja fan-ID passi tallella ja olen suunnitellut tekeväni taulun niistä. (C)*

*— Just purin muuttolaatikoita ja liput tuli vastaan taas, niin kyllä ne helposti vie ja saa hyvinkin pitkän muistelumatkan aikaiseksi mielessä — (C)*

*Mä ostan kyllä — itseasiassa kisapaita jokaisesta. (D)*

Matkamuiistojen merkitys matkojen muistelussa ja omien kokemuksien rikastamisessa on henkilökohtaista. Konkreettiset matkamuiistot voivat toimia tärkeänä muistona matkasta ja kokemuksesta. Niistä voi rakentaa jopa merkittävän apukeinon matkan muisteluun, kuten haastateltava C, joka aikoo tehdä taulun ottelulipuista ja Fan-ID passista. Haastateltavat A ja B eivät hankkineet juuri mitään matkoiltansa eivätkä pidä konkreettisia matkamuiistoja suuressa arvossa matkan muistelussa. Konkreettisten matkamuiistojen merkitys voi laskea ajan kanssa, kuten haastateltava A kertoi. Varastoinnin kaksi muuta tyyppiä ovat sosiaaliset kontaktit sekä mentaaliset vaikutelmat kohteesta ja muualla matkasta kokemasta. Haastattelemilleni Suomalaisille kisaturisteille merkittävimpänä varastointityyppinä voidaan pitää mentaalisia vaikutelmia kohteesta ja muualla matkasta kokemasta. Jokainen haastateltavista sanoi olleensa tyytyväinen matkakohteestaan ja siellä kokemastaan. Nämä positiiviset kokemukset matkakohteesta ovat olleet tärkeässä osassa matkasta muodostuneesta muistosta.

Elämysten muistelua haastattelemani suomalaiset kisaturistit toteuttivat kertomalla matkastaan ystäville tai vertaamalla sitä toiseen urheilutapahtumaan keskittyneeseen matkaan.

*Kyllähän se oli noinkin lyhyeksi reissuksi niin aika mieleenpainuva, että kyllä se tapahtuma tietynlaisen lisän tuo, että jos vertaa kahteen naapurimaahan tehtyyn visiittiin. Muistan joskus käyneeni Tukholmassa katsomassa AIK-peliä ja ei nyt mitenkään suunnitellusti vaan reissu Tukholmaan ja sitten ollaan päätetty käydä siellä versus se, että mennään toiseen naapurimaahan ja mennään katsomaan jalkapallon MM-kisoja ja tätä tiettyä matsia, niin ei sitä Tukholman reissua muistele mitenkään niin erityisenä tapahtumana mutta tämä on nimenomaan semmoinen, mitä tuskin hevillä unohtaa. (A)*

*Kyllä siitä jäi tosi upea muisto — hyviä muistoja mieliin, reppu niin sanotusti täynnä, että en kyllä katunut mitään — siitä jäi upeat muistot, mitä on reissupukalla filisteltä ja olen kyllä innolla kertonut kavereillekin. Paljon tietysti futis-henkisiä ystäviä, joille mä olen varmaan kyllästymiseen asti kertonut reissusta ja jäi kyllä sieltä paljon kerrottavaa ja jäi semmoinen filis, että haluaa vielä uudestaan kisoihin lähteä. (C)*

Haastateltava C tapa kertoa matkastaan ”kyllästymiseen asti” auttaa ylläpitämään elämystä elinvoimaisena ja säilyttämään se tuoreena muistissa. Haastateltava C on toteuttanut tyypil-

listä elämysten muistelua tunnelmoimalla matkaansa matkaryhmänsä kanssa. Matkatarinoiden avulla tarinan kertoja voi muistelun lisäksi myös laventaa eli jakaa omaa matkaelämystään ja näin kasvattaa elämyksien kokijoiden määrää.

Matkailuelämysten rikastumisella tarkoitetaan sitä, että elämykseen lisätään jotain merkittävää jälkikäteen, esimerkiksi kiinnostutaan matkalla jostain aiheesta ja tästä haetaan tietoa jälkikäteen (Aho, 2001, s. 31-51.) Haastateltava D sanoi nähneensä Saksassa elokuvateatterissa saksalaisten tekemän ”Meidän kultainen joukkueemme”-elokuvan, joka oli kuvannut Saksan maajoukkueen matkaa Brasilian MM-kisoissa. Tämä elokuvan näkeminen saattoi syventää haastateltava D:n MM-kisakokemusta.

*– – Mä menin katsomaan sen elokuvan ja siinä oli ollut dokumenttiryhmä, joka oli seurannut saksan maajoukkuetta koko sen kisojen ajan, niin sitä oli hauska katsoa – – siinä haastateltiin, siinä oli joukkueen iloiset veikot Lukas Podolski ja Tomas Müller, jotka oli selkeästi sen joukkueen ylläpitäjiä, josta tulee se joukkueen sisäinen hierarkia ja olin vakuuttunut siitä, että Saksa voitti siksi, koska niillä oli kapteenisto Lahm ja Bastian sekä valmentaja, jotka sai sen joukkueen toimimaan. – – (D)*

Haastatteleman suomalaiset kisaturistit eivät kertoneet saaneensa matkan jälkeen mitään merkittävää lisäystä, joka olisi suoraan rikastanut heidän matkailuelämystään. Monelle haastateltavista heräsi kuitenkin matkan aikana kiinnostus järjestäjämaata kohtaan, mutta MM-kisamatkan matkailuelämykseen tällä kiinnostuksen heräämisellä ei ole ollut jälkikäteen mitään vaikutusta. Haastateltavat ovat ylläpitäneet omia matkailuelämyksiään edellä mainittujen keinojen eli tarinoiden ja matkamuuistojen avulla.

## 6.2 Matkasta saadut muutkokemukset

Matkan aikana matkailija voi kokea muutkokemuksia eli kokemuksia, jotka muuttavat pysyvästi matkustajan elämäntapoja, mielentilaa tai fyysistä olotilaa (Aho, 2001, s. 35-36). Haastatteleman suomalaiset kisaturistit eivät kokeneet muutkokemuksia, jotka olisivat vaikuttaneet fyysiseen olotilaan tai elämäntapoihin sen suuremmin. Kisamatkalla osa haastateltavista sai kuitenkin muutkokemuksia, jotka saivat heitä pohtimaan omaa matkustamistaan.

*– – Se että on mennyt Venäjälle, niin kyllähän se sai miettimään omaa suhdettaan siihen urheilun ja politiikan yhteyteen, olenko mä vaan ihminen, joka menee sinne*

*urheilun perässä paikkaan, mikä tahansa vai huomioinko mä siihen tapahtumaan liittyvät poliittiset asiat. Niin varmaan se tosiaan, ettämenin sinne, sai mieltimään noita vähän enemmän, varmasti olisin miettinyt vaikka en olisi sinne lähtenytäkään, mutta toi ehkä toi vielä konkretisoi sitä. (A)*

*— Kyllä se tietyllä tavalla opetti semmoista stereotyyppien varomista tai opetti purkamaan niitä. Huomasin, että mulla on selkeästi jotain stereotyyppioita Venäjää ja venäläisyyttä kohtaan ja pidin sitä ehkä enemmänkin jonkinlaisena kehityksena kuin mitä se sitten näyttäytyi. Kyllä se opetti semmoista avoimuutta ja ihmisten kohtaamista, että siellä oli se niin hyvä fiilis — kaikki ihmiskohtaukset oli tosi lämpimiä ja hyvähenkisiä. Olen pitänyt itseäni aina tosi avoimena ihmisenä, mutta kyllä se opetti lisää semmoista niin kun kannattaa ensin kokea ennen kun tekee mitään kovin loppuun vietyjä päätöksiä. Lisäsi sitä hinkua, että haluan nähdä vielä enemmän paikkoja tässä maailmassa —. (C)*

Haastateltava D ei kokenut häneen itse kohdistuneita muutokokemuksia, mutta matkustessaan jalkapallon MM-kisoihin Etelä-Afrikkaan sekä Brasiliaan, heräsi hänessä huoli jalkapallon nykyisestä suunnasta ja mihin se on menossa tulevaisuudessa. Haastateltava D:lle ei siis tullut suoraan häneen itseensä tai arvoihinsa vaikuttavia kokemuksia, mutta tämänkaltaiset havainnot ja ajatukset voivat muokata tulevaisuudessa ajatuksia, miten haluaa seurata sekä kuluttaa jalkapalloa.

*— Ei varmaan sen isompia vaikutuksia, mutta mä toivoisin, että jalkapallo pysyisi sellaisena, että se on oikeasti kansojen laji, se on köyhien ihmisten laji, mä koen sen jotenkin vääränä, että yritykset ja jotkut mahtiseurajat kaappaavat tämänlaisen lajin, joka kuuluu oikeasti tavallisille ihmisille, se on mun mielestä väärin —. (D)*

Varastointi ja elämyksen muistelu ovat tärkeitä keinoja matkailuelämyksen ylläpitämisessä. Matkojen jälkeen haastattelemani suomalaiset kisaturistit ylläpitivät MM-kisamatkalla saatuja matkailuelämyksiä tai muita matkamuistoja kertomalla tarinoita matkastaan ystäville tai vertailemalla matkaansa aikaisempiin matkoihin. Tämän lisäksi jokaisella haastateltavalla oli jäänyt matkastaan konkreettisia matkamuistoja, kuten ottelulippu tai kisapaita. Näitä konkreettisia matkamuistoja he käyttivät enemmän tai vähemmän matkansa muisteluun. Haastateltavat eivät olleet kokeneet matkansa jälkeen mitään merkittäviä lisäyksiä, mitkä olisivat rikastuttaneet matkan aikana koettuja elämyksiä. MM-kisoista saadut muutokokemukset haastattelemillani suomalaisilla kisaturisteilla liittyivät oman matkustamisen pohdintaan sekä jalkapallon tulevaisuuteen jokaisen ihmisen lajina.

## 7 NEGATIIVISET TAPAHTUMAT MATKAKOKEMUKSESSA

Tässä luvussa käsittelen ensimmäisenä, miten mahdolliset negatiiviset kokemukset ja vastoinikäymiset vaikuttivat kisaturistien matkakokemuksiin. Toisena käyn läpi, kuinka kisaturistien kiinnostus kisakaupunkeja kohtaan muuttui ja viimeisenä käsittelen tietoisuutta FIFA:n toiminnasta.

### 7.1 Vastoinikäymiset osana matkaa

Haastattelemani suomalaiset kisaturistit kokivat valmistellessaan matkaansa vastoinikäymisiä tai muita negatiivisia kokemuksia, mutta näillä negatiivisilla kokemuksilla ei ollut vaikutusta kisaturistien matkakokemukseen. Joissain tapauksissa he eivät edes nähneet sitä negatiivisena kokemuksena, vaan asioina, joita tapahtuu. Matkan jälkeen matkakokemusta arvioitaessa vastoinikäymiset eivät vaikuttaneet negatiivisesti vaan jokainen oli tyytyväinen matkaansa. Matkailuelämyksen prosessimallissa neljäntenä vaiheena on elämysten arviointi, jossa kokija arvioi oman elämyksenä itse luoduilla kriteereillä (Aho, 2001, s. 31-51). Kaikille neljälle kisaturistille nämä vastoinikäymiset tai negatiiviset kokemukset eivät tuoneet minkäänlaista merkittävää negatiivisen kokemuksen kautta saatua elämystä. Näistä vastoinkäymisistä suomalaiset kisaturistit saivat tarinan kerrottavaksi perheille ja ystävilleen.

Ongelmia suomalaisilla kisaturisteilla oli laidasta laitaan: erilaisten lippujen hankkimisen kanssa, ruuhkien kanssa tai muiden yksittäisten kisaturistien käytösten myötä. Nämä ongelmat eivät kuitenkaan vaikuttanut kenenkään yleiseen matkakokemukseen.

*Ei oikeastaan, me oltiin niin hyvissä ajoin liikenteessä niiden lippujen kanssa, että se oli tavallaan jo unohtunut siihen mennessä, kun oltiin kohteessa, ei siinä mitään yleisesti huonoa fiilistä jäänyt. (B)*

*— Joku kisaturisti oli lapsensa kanssa ja se lapsi ei nähnyt niiden seisovien ihmisten takia sitä peliä, niin siinä oli joku pieni konfliktin tapainen, mikä ratkesi ensimmäisen jakson aikana — hetkellisesti se vaikutti, pienen hetken olin mitenköhän mun pitäisi olla tässä ja joutui tavallaan keskittymään semmoiseen epäolennaiseen — ehkä muutamaan kymmenen minuutin joutui keskittymään muuhun kuin fiilistelyyn ja nautiskeluun. (C)*

*Ei vaikuttanut, se oli sen pienen hetken, se ei vienyt sitä kokemusta. (C)*



Samalla tavalla vastasi haastateltava D, joka MM-kisa matkansa aikana istui pitkissä ruuhkissa myöhästyen pelistä sekä nauttiessa kisojen karnevaalitunnelmasta, mursi oman ranteensa. *Ei mä olin silleen vaan, että tämmöstä tapahtuu (D).*

Haastattelemieni suomalaisten kisaturistien vastoinikäymisten muistelu osoittaa sen, että nämä kokemukset ovat olleet jossain määrin merkittäviä kokemuksia osana matkaa, vaikka niistä ei ole elämyksiä muodostunut. Haastateltava D sai ranteen murtumisen takia väliaikaisen kipsin, joka vaikutti suuresti hänen paluumatkaansa ja täten sai siitä itselleen muiston ja hyvän tarinan kerrottavaksi.

*– – meillä oli lähtö seuraavana aamupäivänä lentokoneella lento, ja sitten mä tulín takaisin Brasiliasta sen väliaikaisen kipsin kanssa ja mä jäin joka ikiseen turvatarkastukseen. Meidän matka kesti, kun siellä oli lakko ja kaikkea mahdollista. Me oltiin kaksi päivää myöhässä ja me vaa seikkailtiin ympäri Eurooppaa – –. (D)*

Haastateltava D:n kisakokemusta mahdollisesti täydensi se, että hän pääsi jokaisen turvatarkastuksen läpi mainitsemalla syyksi juuri jalkapallon ja MM-kisat Brasiliassa.

*– – Mulla oli vaan se portugaliksi kirjoitettu sellainen dokumentti ja sitten mun piti päästä jokaisesta paikasta läpi sillä. Ne kysy, mitä on tapahtunut ja sanoin, että olin Brasiliassa ja jalkapallo futbol. Kaikki oli iha ooo hauska juttu ja taas seuraavaan maahan ja uudet turvatarkastukset – –. (D)*

Nämä haastateltava D:n kokemukset menevät Matkailuelämyksen prosessimallissa vierailuvaiheen alle, johon kuuluu myös matkalta paluu osuus ja sen aikana tapahtuva oleskelu (Aho, 2001, s. 31-51). Turvatarkastuksiin pysähtymistä voidaan pitää merkittävänä osana haastateltava D:n matkakokemuksesta, koska hän kertoi siitä hyvin innokkaasti ja muisti ranteen murtumisen sekä paluumatkan hyvin yksityiskohtaisesti. Vastoinikäymisestä haastateltava D sai mieleenpainuvan kokemuksen sekä hyvän tarinan, jota hän voi käyttää matkansa muistelussa ja mahdollisesti myös laventaa omaa matkakokemustansa, eli kasvattaa kokemuksen kokijoita kertomalla tarinaansa perheellensä tai kavereillensa (Aho, 2001, s. 31-51).

## 7.2 Kokemus kisakaupungista

Urheilun megatapahtuman tullessa kaupunkiin, ovat valmistelut massiiviset ja kaupunki varautuu vastaanottamaan satoja tuhansia turisteja. MM-kisojen aikaan kisakaupungit muuttuvat jalkapallon suurkuluttamisen keskuksiksi, joissa pyritään tarjoamaan erilaisia palveluita kisaturisteille (FanFest-alueet) sekä muuten varmistamaan, että kisaturisteilla on mahdollisimman hyvä olla. Osa haastateltavista epäilikin, kuinka autenttisen kuvan he saivat järjestäjäkaupungista matkallansa. Haastateltava A käytti tästä havainnosta termiä ”aito kuva”, joka viittaa siihen, että kaupunki ei hänen silmissään ollut tapahtuman aikana samanlainen kuin normaalisti. Se ei kuitenkaan vaikuttanut heidän kisakokemukseensa, koska he ymmärsivät kontekstin, sen että kisoihin panostetaan, jotta kaikki toimisi kisakaupungeissa sujuvasti ilman ongelmia. He epäilivät näkemänsä aitoutta, mutta olivat tyytyväisiä saamansa palveluun matkansa aikana. Kisakaupungin aidon kuvan epäily viittaa myös Kolamon (2014) väitöskirjassa olleisiin käsitteisiin: keskitetty speaktaakkeli sekä kameratietoinen performatiivisuus. Kolamon väitöskirja keskittyy siihen, mitä FIFA haluaa, että televisiossa näytetään katsojille. Samalla tavalla FIFA varmasti haluaa, että kaikki näyttää hyvältä kisakaupungeissa. Tämä voi olla yksi syistä, miksi FIFA haluaa ja heille annetaan valtaa järjestämään taloudelliseen, kulttuurilliseen sekä poliittisessa organisoinnissa (Kolamo, 2014, s. 32).

*Huomasi kaupungista sen, että oltiin varauduttu kisoihin ja tavallaan vähän jälkikäteen miettikin sitä, että oliko se aito kuva siitä kaupungista, mitä sinä aikana sai – – (A)*

*– – Venäjä valtiona haluaa varmistaa, että kisat menevät niin sujuvasti kuin mahdollista, se oli ennakkokäsitys mitä uutisista sai, niin sitä kautta sai epäilee sitä, onko se mitä täällä kokee kisaturistina, niin täysin se aitokokemus siitä, minkälaista Pietarissa olisi käydä, kun ottaa huomioon valtio on panostanut massiivisesti. (A)*

*Molemmista kaupungeista jäi fiilis, että haluisi käydä vielä paremmalla ajalla, että ehkä sekin oli, kun kaikki palvelu ja muut oli tosi ystävällistä ja toimi tosi hyvin, niin olisi tosi mielenkiintoista nähdä vertailu siitä, että kuinka paljon panostettiin kisojen takia siihen palveluun, siivottiinko sieltä kadulta jotain ns. roskaväkeä pois kisojen ajaksi, että olisi hauskaa nähdä semmoinen autenttisempi Venäjä, arkisempi Venäjä voisiko sanoa. (C)*

Kysyessäni tämän kaupunkikuvahavainnon vaikutuksesta matkakokemukseen molemmat haastateltavat A ja C eivät nähneet sen vaikuttavan omaan matkakokemukseen ainakaan negatiivisesti.

*Ei se kyllä juurikaan vaikuttanut, kyllä se ihan vaan kisaturistille, joka venäjää ei puhu niin ihan positiivinen asia, että ollaan panostettu – – (A)*

*Kyllä mä sitä mietin matkan aikana, mutta ei se mua sillä tavalla häirinnyt, mutta osasin suhteuttaa tavallaan sen siihen, että kisat on käynnissä ja osasin epäillä sitä, että voi olla niin, että palvelun laatu tai muuten kaupunkikuva muuttuu kisojen jälkeen, mutta se jätti semmoisen, että haluaisin ehdottomasti tehdä sen vertailun, onko se mun oletus oikea siitä, että jotain on toisin, kun kisat ei ole käynnissä. (C)*

Aidon kuvan epäily ei vaikuttanut kisakokemuksen muodostamiseen, vaan enemmän nosti kiinnostusta sitä kohtaan, mitä kaupunki voisi tarjota kisojen jälkeen. Haastateltaville tapahtui uudenlainen kiinnostuksen herääminen, mutta tällä kertaa kiinnostuksen herääminen ei keskittynyt FIFA:n MM-kisoihin, vaan järjestäjämaahan. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että voisivat matkustaa uudelleen järjestäjämaahan. Kiinnostuksen herääminen tapahtui jokaisella haastateltavalla ainakin vähäisesti.

*Kyllä mä voisin sanoa, että Venäjä ei ollut matkakohteena miettinyt ennen kisoja, vaikka sinne on helppo matkustaa, mutta kisojen jälkeen olen useastikin miettinyt, että siellä olisi kiva käydä, käydä uudestaan ja nähdä muitakin kaupunkeja – – (A)*

*Ei, sanotaan, että ollaan mietitty, että pitäisi lähteä käymään Pietarissa, mutta ei tästä matkasta johtunut, tai okei sanotaan sillä lailla tästä matkasta, että tajusin, sinne on suhteellisen helppo mennä ja se on siistimpi ja kivempi, mitä olin ajatellut, että siinä mielessä ehkä joo. (B)*

*No joo kyllä, mutta mä menisin tietysti eri paikkaan – – (D)*

Tämä kiinnostuksen herääminen järjestäjämaahan voidaan luokitella matkan aikana saaduksi tiedostavaksi kokemukseksi (Aho, 2001, s. 35-36). Haastatteleman suomalaiset kisaturistit ovat saaneet lisää informaatiota järjestäjämaasta ja kisakaupungista matkustamalla paikan päälle. Informaation lisääntyminen on sitten ilmentynyt kiinnostuksen kasvamisena järjestäjämaahan tulevaisuuden matkakohteena.

### 7.3 Tietoisuus kisoihin liittyvistä ongelmista

Haastattelemani suomalaiset kisaturistit olivat tietoisia MM-kisojen ongelmista tai järjestäjämaan ongelmista. He lukivat uutisia tapahtuman järjestelyistä tai olivat muuten tietoisia kohdemaan ongelmista ja miettivät ennen matkaa sekä matkan jälkeen, miten heidän tulisi suhtautua omaan matkaansa tai itseensä.

*Kyllä me Putinin politiikan kannattamista mietittiin, kun kaikki nämä siihen laariin sataa, että kyllä me sitä mietittiin, mutta tällä kertaa tehtiin tällainen ratkaisu. (B)*

*– – kyllähän siinä jonkunlaista kaksoisstandardia itselleen luonut, kun on ensin käynyt Venäjällä MM-kisoissa ja sitten alkaa boikotoimaan Qatarin kisoja, että onko se Venäjäkään kaikilta ihmisoikeusarvoiltaan ja muilta niin hyvä, että sinne kannattaisi lähteä – (C)*

*Kyllähän siinä oli paljon sitä, siis Brasiliahan oli sillain huolestuttavaa, kun siellä ei meinannut valmistua ne stadionit ja se mikä siitä tulee, mä en ole Suomessa rikas ihminen, mutta siellä mä olen tosi varakas, niin kyllä siitä tulee semmoinen, että nyt me tullaan tänne näin ja tulee vähä semmoinen, onko tämä oikeudenmukaista. (D)*

Nämä pohdinnat eivät vaikuttaneet matkakokemukseen eivätkä aiheuttaneet negatiivisia piirteitä itse matkan aikana, sitä ennen tai sen jälkeen. Tätä haastattelemieni suomalaisten kisaturistien pohdintaa matkustamisesta paikan päälle voi verrata psykologiseen mekanismiin: moraalisen irtaantumiseen, jota tehdään, kun päätökset ovat omasta mielestä jossain määrin epäeettisiä. Moraalinen irtaantuminen tarkoittaa siis prosessia, jossa yksilö tarkkailee käyttäytymistään ja olosuhteita, missä käyttäytyminen tapahtuu. Hän arvioi käyttäytymistään omiin moraalistandardeihin ja havaittuihin olosuhteisiin ja säätelee tekojansa vaikutuksilla, jotka hän kokee itse. (Bandura, 2002, Sharma, 2020, s. 5 mukaan.) Pohdinnat osoittavat, että haastateltavat ovat käyneet läpi jonkinlaista eettistä pohdintaa, joko matkan jälkeen tai sitä ennen. Haastateltava A sanoi myös seuranneensa kisojen jälkeistä uutisointia.

*Kyllä niitä on tullut sillain seurattua, että nyt, jos on semmoisen otsikon nähnyt, niin sen on kyllä useimmiten klikannut auki, kun kuitenkin semmoinen tapahtuma ja itse on ollut osallistujana ja jota piti onnistuneen, niin sitten totta kai kiinnostaa. (A)*

Tietoisuus ongelmista osoittaa sen, että matkakohteeseen kiintymisvaiheessa on otettu selvää muistakin asioista kuin jalkapallostadioneiden sijainnista tai käytetty aikaisemmin hankittua tietoa oman matkan pohdinnassa. Qatarin MM-kisojen järjestämiseen liittyy hyvin paljon ongelmia, jotka ovat vahvasti olleet esillä mediassa. Haastateltavat olivat selkeästi sitä mieltä, etteivät lähde Qatarisiin tai pohtisivat matkaa sinne pidempään.

*— Seuraavat futiksen MM-kisat Qatarissa ei tietyistä ihmisoikeuksiin liittyvistä syistä juurikaan kiinnosta. — (A)*

*Qatarisiin me ei mennä, se on ollut se lähtökohta, perheen yhteinen päätös, koska se on liian poliittinen kysymys. (B)*

*Nimenomaan Qatarin kisoja olen pohtinut, miten mä seuraan niitä ja seuraanko niitä, en ainakaan paikan päälle ole menossa, tuskin lähten, vaikka Suomi pääsisi kisoihin. — (C)*

*On tässä Qatarin tapauksessa kyllä, siis mun mielestä on ihan törkeätä, että ne on annettu sinne Qatarisiin, mä en voi ymmärtää sitä, se on musta todella käsittämätöntä. (D)*

Qatarin ongelmat ovat saaneet erittäin paljon huomiota MM-kisojen valmistelujen aikana. Haastateltavat olisivat jättäneet kisamatkansa väliin tai pohtineet matkaansa kauemmin, mikäli he olisivat tiedonneet vastaavista ongelmista järjestäjämaassa, kuin mitä Qatarissa on tällä hetkellä.

*Kyllä mä olisin harkinnut paljon kauemmin ja jos olisi ollut ihan samassa mittakaavassa niin kuin aika korruption täyteisen menettelyn tulosta, mitä nyt varmasti Venäjä osaksi oli, mitä nyt on lukenut, mutta jos siinä olisi ollut ihan samat piirteet kuin Qatarissa, niin kyllä sitä olisi ainakin harkinnut pidempään, en voi myöskään sanoa varmaksi, ettenkö olisi lähtenyt. (A)*

*Todennäköisesti oltaisiin mietitty sitä. (B)*

*Luulen, että kyllä mä olisin harkinnut, mutta veikkaan, että jos se koko prosessi olisi ollut identtinen sen kanssa, mitä Qatarin kanssa ollut, niin kyllä se reissu olisi väliin jäänyt. — (C)*

Haastattelut osoittavat uudenlaista tietoa verrattuna aikaisempiin tutkimuksiin. On ajateltu, että urheilun megatapahtumaan matkaavalle turistille merkittävää on lähinnä tapahtuma eikä maa, mutta median kritiikki ja negatiiviset uutiset ovat alkaneet vaikuttaa myös siihen, että

järjestäjämaalla on yhä enemmän väliä urheiluturistille. Järjestäjämaalla voi olla myös merkitystä positiivisessa mielessä, esimerkiksi Brasilian jalkapallokulttuurilla oli suuri vaikutus haastateltava D:n päätökseen matkustaa vuoden 2014 MM-kisoihin. Kiinnostus matkustaa FIFA:n MM-kisoihin tulevaisuudessa on haastattelemini suomalaisten kisaturistien mielestä sopivaa vain, jos järjestäjämaalla ei ole merkittäviä ongelmia maan omien kansalaisten elinolojen kanssa tai kisojen järjestämisessä. Tämä osoittaa sen, ettei FIFA:n MM-kisat ole järkkymätön tapahtuma ihmisten mielissä, ja ettei jalkapalloelämysten vuoksi matkusteta minne tahansa. Samankaltaista suuntausta on näkynyt suomalaisissa kisaturisteissa myös median kautta, kun SMJK eli Suomen maajoukkueen kannattajat ry. tekivät kannanoton, koskien Suomen jalkapallomaajoukkueen harjoitusleirimaan tarkkaa pohdintaa ja viime talvena Suomen Palloliitto päätti, ettei Suomen jalkapallomaajoukkue mene Qatarin harjoitusleirille (Knuuttila, 2019; Huuhkajien talvileiri vaarassa peruuntua..., IltaSanomat, 2019).

Haastattelemini suomalaisille kisaturisteille negatiiviset kokemukset olivat lähinnä vastoinkäymisiä, joita matkan aikana tapahtui. Niistä saatiin korkeintaan tarina kerrottavaksi tutuille tai täydennystä matkakokemukseen, kuten haastateltava D sai murtuneen ranteen kautta. Matkan aikana osa haastateltavista epäili kisakaupungista saamaansa kaupunkikuvan aitoutta. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut matkakokemukseen negatiivisesti, vaan lisäsi haastateltavien kiinnostusta matkustaa maahan uudestaan MM-kisojen jälkeen kokemaan kisa-kaupunki ilman kisoja. Haastattelemani suomalaiset kisaturistit olivat tietoisia järjestäjämaan ongelmista liittyen FIFA:n MM-kisoihin tai maan omiin asioihin ja se sai heidät pohtimaan matkaansa ennen matkaa tai sen jälkeen. Qatarin ongelmat ovat niin suuret, etteivät haastattelemani suomalaiset kisaturistit halua lähteä kokemaan kyseisiä kisoja paikan päällä.

## 8 YHTEENVETO

Tutkimuksessani keskityin elämyksen merkitykseen suomalaiselle kisaturistille matkustaessa urheilun megatapahtumiin. Osakysymykseni olivat: mistä elämys muodostuu urheilun megatapahtumissa, miten elämys on muuttunut tapahtuman jälkeen ja miten mahdolliset negatiiviset kokemukset vaikuttivat matkakokemuksen muodostumiseen. Urheilun megatapahtumana tutkimuksessani tarkastelin FIFA:n MM-kisoja 2010-luvulla, joissa haastattelemani suomalaiset kisaturistit olivat käyneet. Aineistona toimi neljä haastattelua, jotka olin kerännyt haastattelemalla suomalaisia kisaturisteja. Käytin aineiston analysointiin sisälönanalyysia.

Haastattelemani suomalaiset kisaturistit matkustivat FIFA:n MM-kisoihin, koska he halusivat toteuttaa unelmansa, heidän läheisensä olivat intohimoisia jalkapallon seuraajia tai he halusivat kokea autenttisen jalkapallokokemuksen. Unelman toteuttamisen lisäksi osa kisaturisteista myönsi halunneensa kokea elämyksen matkan aikana. Kisaturistien unelma matkasta FIFA:n MM-kisoihin oli syntynyt ja kasvanut yhdessä jalkapallon seuraamisen kanssa. Osa kisaturisteista oli lapsesta asti seurannut hyvin aktiivisesti jalkapalloa, ja sama harrastus oli jatkunut myös aikuisikään asti. Mitä tiiviimmin haastattelemani kisaturisti oli seurannut jalkapalloa, sitä suuremmat odotukset olivat myös itse FIFA:n MM-kisoja kohtaan. Osalle haastateltavista, jotka matkustivat ensimmäistä kertaa FIFA:n MM-kisoihin, unelman toteuttaminen oli merkittävin syy matkustaa MM-kisoihin. Lisäksi mitä suurempi unelma oli kyseessä, sitä vahvemmin matkalta odotti elämystä. Yhdelle haastateltavista oli tärkeää matkustaa nimenomaan Brasiliaan aistimaan autenttinen jalkapallokokemus, koska siellä koko kansa hengittää jalkapalloa.

FIFA:n MM-kisoissa elämyksen muodostumiseen oli kaksi merkittävää tekijää: MM-kisojen ottelut sekä kisatunnelma, jota auttoivat luomaan muut paikan päälle matkustaneet kisaturistit. Ottelut olivat merkittäviä tapahtumia jokaisen haastattelemani kisaturistin matkassa. Erityistä merkitystä sai ensimmäinen paikan päällä koettu ottelu, varsinkin heille, joille kisoissa vierailu oli pitkäaikaisen unelma toteutuminen. Haastateltavat kuvailivat ottelun seuraamisen tapahtuneen kaikilla aisteilla ja yksi haastateltavista kertoi tunteneensa lapsenomaista intoa eli ensimmäistä MM-kisojen ottelua voidaan pitää heille moniaistisena matkailuelämyksenä. Otteluiden lisäksi kaikki haastateltavat kehuivat kisojen yleistä kisa-

tunnelmaa, jota pystyi aistimaan stadioneilla sekä niiden ulkopuolella etenkin FanFest-alueilla. Kisatunnelma esiintyi yhteisöllisyytenä, jatkuvana hauskanpitona sekä jalkapallon kuluttamisena baareissa, stadioneilla, FanFest-alueilla ja yleisesti kisakaupungin kaduilla. FIFA:n MM-kisoihin matkustetaan kokemaan elämyksiä jalkapallon kautta ja elämys voi syntyä ottelutapahtumassa sekä muualla kisakaupungilla yhdessä muiden kisaturistien kanssa. Molemmat luovat yhdessä ainutlaatuisen kokonaisuuden ja jalkapallon MM-kisakokemuksen.

Haastattelemani suomalaiset kisaturistit ylläpitivät kokemustaan matkan jälkeen kertomalla matkastaan ystäville tai vertailemalla sitä muihin matkoihinsa. Matkatarinoiden kertomisella matkat pysyvät muistissa ja samalla tarinan kuulijat voivat jakaa kokijan matkailuelämyksen. Tarinoiden lisäksi jokaisella haastateltavalla oli konkreettisia matkamuistoja: kisapaitoja, ottelulippuja ja kisamukeja. Matkamuistot herättivät osassa haastateltavista matkamuistoja aina ne nähdessään, kun taas toisille ne olivat vähemmän merkittäviä muistelun apuvälineitä. Haastateltavat eivät olleet matkan jälkeen saaneet mitään merkittäviä lisäyksiä matkalla koettuihin elämyksiin, jotka olisivat rikastuttaneet niitä.

Suuria negatiivisia kokemuksia ei ollut yhdelläkään haastattelemallani kisaturistilla, vaan ne olivat lähinnä vastoinkäymisiä. Nämäkään vastoinkäymiset eivät vaikuttaneet negatiivisessa mielessä kenenkään matkakokemukseen, vaan saattoivat antaa jopa lisän siihen, kuten esimerkiksi haastateltava D:lle kävi murtuneen ranteen kanssa. Jokainen haastateltavista suomalaisista kisaturisteista kiinnostui kisakaupungista kisojen aikana, vaikka ensimmäinen kiinnostuksen herääminen matkata kohteeseen johtui jalkapallosta. Osa haastateltavista kiinnostui näkemään kisakaupungin tapahtuman jälkeen, sillä he epäilivät, etteivät saaneet täysin autenttista kuvaa kisakaupungista kisojen aikana.

Haastatteluni osoittivat, ettei suomalaiselle kisaturisteille ole yhdentekevää missä ja miten kisat järjestetään. Jokainen haastattelemani kisaturisti pohti matkaa ennen tai matkan jälkeen oman matkansa eettisyyttä ja esimerkiksi haastateltava A seurasi tarkkaan Venäjän MM-kisoihin liittyvää uutisointia tapahtuman jälkeen. Tietoisuutta järjestäjämaan ongelmista tai tapahtuman järjestämiseen liittyvistä ongelmista oli jokaisella haastattelemallani kisaturistilla. Matkailuelämyksen syntymiseen järjestäjämaiden ongelmilla ei ollut vaikutusta, koska haastateltavat eivät juurikaan havainneet ongelmia ollessaan paikan päällä MM-kisoissa.



Ongelmat eivät olleet yhtä merkittäviä heidän mielestään, kuin tulevissa vuoden 2022 MM-kisoissa Qatarissa. Näihin kisoihin yksikään haastateltavista ei aikonut matkustaa.

Tutkimukseni aineisto ei ollut suuri, mutta koen sen olevan riittävä tutkimukseni kannalta. FIFA:n MM-kisoihin matkustavat menevät kokemaan samaa tapahtumaa paikan päälle ja tekevät haastattelujen perusteella tapahtuman sisällä samankaltaisia asioita. Jokainen kisaturisti tietenkin kokee asiat ja tapahtumat subjektiivisesti eli kokemuksia on yhtä monta kuin kokijoita. Aineisto kuitenkin osoittaa selkeitä yhdistäviä tekijöitä kisaturistien matkassa, jotta voidaan olettaa niiden pitävän yleisesti paikkaansa MM-kisoihin paikan päälle matkavien kisaturistien kanssa. Tutkimustulokseni havainnollistaa, mitkä tekijät luovat elämyksen FIFA:n MM-kisoissa matkustaville kisaturisteille. Tämä osaltaan selittää, miksi kisat ovat joka kerta suosittuja ja monet haluavat päästä kokemaan ne paikan päälle. On tärkeää tutkia urheilun megatapahtumia, koska ne ovat erittäin merkittäviä tapahtumia maailmanlaajuisesti ja ne sisältävät paljon lyhytkestoisia sekä pitkän aikavälin vaikutuksia. Tutkimalla urheilun megatapahtumia niistä voidaan löytää epäkohtia sekä positiivisia puolia, jotta tulevaisuudessa voidaan järjestää parempia ja kestävimpiä urheilun megatapahtumia. Tutkimustuloksia voi hyödyntää myös pienempien urheilutapahtumien kehittämisessä, joihin ihmiset tulevat nauttimaan samoista kuin urheilun megatapahtumissa.

Koronaviruksen vuoksi kaikki suuret urheilutapahtumat on peruttu tulevalta kesältä, muun muassa jalkapallon EM-kisat ja Tokion olympialaiset. Talous on koetuksella monissa maissa ja monet urheiluseurat ympäri maailman ovat ahdingossa. On epäselvää, koska seuraavan kerran urheilutapahtumia voidaan järjestää yleisön kanssa. Mielenkiintoista seurata, miten koronaviruksen vaikutukset tulevat vaikuttamaan huippu-urheilun suosioon ja merkitykseen ihmisille.

## Kiitokset

Kiitän graduni prosessiohjaajaa Antti Honkasta yhteistyöstä ja sujuvasta ohjauksesta gradun työstämisessä. Kiitän graduohjaajiani Soile Veijolaa ja Sami Kolamoa kommentteista, jotka auttoivat viemään graduani eteenpäin. Kiitän myös toista seminaariohjaajaa Monika Luthjea hyvästä ohjauksesta sekä rakentavista kommentteista. Lopuksi kiitän perhettäni ja opiskelijakavereita, jotka tukivat ja auttoivat keskusteluillaan läpi gradun tekemisen. Omistan graduni jokaiselle jalkapallon ystävälle, jotka odottavat koronaviruksen jälkeisiä pelejä.

## LÄHTEET

- Aho, S. (2001). Matkailuelämys prosessina: elämysten synnyn ja kehityksen vaiheet Teoksessa Aho, S., Honkanen, A. & Saarinen, J. *Matkailuelämykset tutkimuskohteina*, (s. 32-51). Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Autio, R. (2018). Ranska juhli villisti jalkapallon maailmanmestaruutta – poliisi tyhjensi Pariisin pääkadun kyynelkaasulla. Haettu 4.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10306057>
- Baumann, R. & Matheson, V. (2018). Mega events and tourism: The case of Brazil, *Contemporary economic policy*, 36(2), 292-301. <https://doi.org/10.1111/coep.12270>
- Borg, P., Kivi, E. & Partti, M. (2002). *Elämyksestä elinkeinoksi – Matkailusuunnittelun periaatteet ja käytäntö*. Helsinki: WSOY
- Dongfeng, L. & Wilson, R. (2014). The negative impacts of hosting mega-sporting events and intention to travel: a test of the crowding-out effect using the London 2012 Games as an example. *International journal of sports marketing & sponsorship*, 15(3), 12-26. <https://doi.org/10.1108/IJSMS-15-03-2014-B003>
- Ferreira, S. L. & Boschhoff, A. (2014). Post-2010 FIFA Soccer World Cup: oversupply and location of luxury hotel rooms in Cape Town. *Current Issues in Tourism*, 17(2), 180-198. <https://doi.org/10.1080/13683500.2013.776524>
- FIFA World Football Museum. (2017). *MM-kisojen virallinen historia*. Otava.
- FIFA. (2018). 7.7 million football fans visit FIFA Fan Fest during Russia 2018. Haettu 21.4.2020 osoitteesta <https://www.fifa.com/worldcup/news/7-7-million-football-fans-visit-fifa-fan-fest-during-russia-2018>
- Getz, D. (2005). *Event management & Event tourism*. New York: Cognizant Communication Corporation.
- Hakala, P. (2018). 6,5 miljardia euroa ja yksi meren ylle rakennettu moottoritie – Venäjän MM-kisat on hämmentävä jättihanke, joka poiki Vladimir Putinille poliittisen jättipotin. Haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005716844.html>
- Herstein, R., & Berger, R. (2013). Hosting the Olympics: a city's make-or-break impression. *Journal of Business Strategy*. 34(5), 54-59. DOI 10.1108/JBS-12-2012-0074
- Horne, J. (2018). Understanding the denial of abuses of human rights connected to sports mega-events. *Leisure Studies*. 37(1), 11-21. DOI: 10.1080/02614367.2017.1324512.
- Hiilloskorpi, H. (2019). Rajuja kommentteja FIS-pomolta: Pitää olympialaisten järjestämistä diktatuureissa helpompana ja vähättelee ilmastonmuutosta. Haettu 23.8.2019 osoitteesta <https://yle.fi/urheilu/3-10633387>.

- Hingham, J. & Hinch, T. (2009). *Sport tourism and globalization, mobility and identity*. Oxford: Elsevier.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (1982). *Teemahaastattelu* (2. korj. p.). Helsinki: Gaudeamus.
- Hummel, C. (2018). Do Poor Citizens Benefit from Mega-Events? São Paulo's Street Vendors and the 2014 FIFA World Cup. *Latin American Politics and Society*. 60(4), 26-48. DOI 10.1017/lap.2018.40
- Huuhkajien talvileiri vaarassa peruuntua – ”Qatariin emme mene ”. Haettu 27.3.2020 osoitteesta <https://www.is.fi/huuhkajat/art-2000006327269.html>
- Jeskanen, J. (2018). Jalkapallon MM-kisojen rakennustyöt piinaavat pietarilaisen kerrostalojen asukkaita – uusi kuusikaistainen tie kulkee alle metrin päästä Jelena Fedotovan asunnosta. Haettua 21.11.2019 osoitteesta <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005600171.html>
- Kinnunen, M. (2018). *Total festival experience*. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Komppula, R. & Boxberg, M. (2002). *Matkailuyrityksen tuotekehitys*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kolamo, S. (2014). *FIFAN VALTAPELI Etelä-Afrikan MM-kisat 2010 keskitettynä mediaspektaakkelina*. Nykylätkulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 116. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.
- Knuuttila, M. (2019). Hylkääkö Huuhkajat Qatarin? Näin kommentoi maajoukkuepäällikkö. Haettu 27.3.2020 osoitteesta <https://www.is.fi/huuhkajat/art-2000006266921.html>
- Kuula, A. (2006). *Tutkimusetiikka aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Kuisma, J. (2018). 69 prosenttia kansasta nautti kisahuumasta – 3,9 miljoonaa suomalaista katsoi Jalkapallon MM-kisoja Ylen kanavilta. Haettu 4.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/urheilu/3-10306548>
- Laine, S. (2015). FIFA-skandaali kasvaa jälleen: Japani sai MM-kisat lahjomalla. Haettu 4.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/urheilu/3-8089468>
- Lund, S. (2017). Islannin presidentinkin kiitti Pyry Soiria – Huuhkaja pelaajasta kansallissankari Islannissa. Haettu 4.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/urheilu/3-9871330>
- Lüthje, M. (2001). Narratiivinen lähestymistapa matkakokemuksiin. Teoksessa Aho, S., Honkanen, A. & Saarinen, J. (toim.), *Matkailuelämys tutkimuskohteina* (s. 11-31). Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.
- Lüthje, M. (2005). *Se mukava maaseutu siellä jossain: Maaseutumatkailu kokemusten, mielikuvien ja markkinoinnin kohteena*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

- Lipsanen, H. (2014). Historiallisen häpeän kruunaamat kisat. Haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-7356022>
- Lipsanen, H. (2014). Väkivallan kierre korvasi kisariehan – Vuosi olympialaisten jälkeen Rio on yhä turvattomampi. Haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-9766671>
- Leppäniemi, J. (2011). Jalkapallomatkalla brändiyhteisönä – Sisällönanalyysi Suomen maajoukkueen kannattajayhteisön matkakeskusteluista. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- McKeough, A. (2015). Korruptio, lahjonta, valheita, petoksia... – Tässä Blatterin järkyttävimmät FIFA-skandaalit. Haettu 4.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/urheilu/38019713>
- Moilanen, M. (2014). Junnufutaajat treenaavat jo tähtipelaajien kikkoja. Haettu 4.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-7346573>
- Nevala, A. (2010). Kyläkisoista Viihdetuotteeksi. Käännekohtia MM-jalkapallon historiassa. *Kasvatus & Aika*. 4(2), 203-235.
- Ooi, C-S. (2005). A Theory of Tourism Experiences: The management of Attention. Teoksessa O'Dell, T. & Billing, P. (toim.), *Experiencescapes: Tourism, Culture and Economy* (s. 51-68). Copenhagen: Business School Press.
- Pärnänen, A. (2015). Tältä näyttää 37 miljardin aavekaupunki. Haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://www.is.fi/muutlajit/art-2000000864934.html>
- Revealed: hundreds of migrant workers dying of heat stress in Qatar each year. Haettu 3.5.2020 osoitteesta <https://www.theguardian.com/global-development/2019/oct/02/revealed-hundreds-of-migrant-workers-dying-of-heat-stress-in-qatar-each-year>
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2005). Haastattelu tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus, Tampere: Vastapaino.
- Räikkönen, J. (2017). Elämykset. Teoksessa Edelheim J. & Ilola H. *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s.153-157). Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Räikkönen, J. (2014). *Enabling Experiences – The role of tour operators and tour leaders in creating and managing package tourism experiences*. Turku: Suomen yliopistopaino Oy
- Rönkä, O. (2017). Saksalaislehti lupaa julkaista kohutun korruptionraportin: FIFA-pomo lapsen tilille siirrettiin miljoonia. Haettu 4.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/urheilu/3-9691547>
- Saarin, J. (2018). Iranissa tapahtui merkittävä edistysaskel – naiset pääsivät katsomaan jalkapalloa stadionille 37 vuoden tauon jälkeen: ”He olivat tämän ottelun voittajia”. Haettu 4.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/urheilu/3-10269713>

- Schofield, E., Rhind, D. & Blair, R. (2018). Human Rights and Sports Mega-Events: The Role of Moral Disengagement in Spectators. *Journals of Sports and Social issues*. 42(1), 3-22. <https://doi-org.ezproxy.ulapland.fi/10.1177%2F0193723517730813>
- Sharma, N. (2020), Dark tourism and moral disengagement in liminal spaces. *Tourism Geographies*. 1-26. <https://doi.org/10.1080/14616688.2020.1713877>
- Standeven, J. & De Knop, P. (1999). *Sport Tourism*. United States of America: Human Kinetics.
- STT urheilu. (2018). Lähes jokainen islantilainen seurasi maansa MM-kisadebyyttiä. Haettu 4.4.2020 osoitteesta: <https://yle.fi/urheilu/3-10261390>
- Stubin, T. (2017). Nämä kuvat vetävät hiljaiseksi: Rion hylätyt olympiapaikat ovat nyt aavemainen näky. Haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://www.iltalehti.fi/urheilu/a/201705272200166583>
- Stubin, T. (2019). Qatarin jättimäinen MM-kisaprojekti vaatinut jopa tuhansia orjuutettuja kuolonuhreja – Huuhkajien Riku Riski kieltäytyi pelaamasta vuoden 2022 MM-kisojen maaperällä. Haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://www.aamulehti.fi/a/201391797>
- Talbot, A. & Carter, T. F. (2018). Human rights abuses at the Rio 2016 Olympics: activism and the media. *Leisure Studies*. 37(1), 77-88. <https://doi-org.ezproxy.ulapland.fi/10.1080/02614367.2017.1318162>
- TENK. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Haettu 11.2.2020 osoitteesta [https://moodle.eoppimispalvelut.fi/pluginfile.php/501399/mod\\_resource/content/1/Ihmistieteiden\\_eettisen\\_ennakoarvioinnin\\_ohje\\_2019.pdf](https://moodle.eoppimispalvelut.fi/pluginfile.php/501399/mod_resource/content/1/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf)
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- TV:n miljoonayleisö huipensi Jalkapallon MM-kisat. Haettu 4.4.2020 osoitteesta <https://yle.fi/urheilu/3-5595336>
- Vainikka, J. (2019). Jari Litmanen vieraili tulevalla MM-kisastadionilla ja puhui kiistellyn Qatarin turnauksen puolesta: "Kukaan ei tule pettymään". Haettu 21.11.2019 osoitteesta <https://yle.fi/urheilu/3-10996077>
- Valtonen, A. (2005). Ryhmäkeskustelu – Millainen metodi? Teoksessa: Aaltonen, T., Ruusuvaara, J. & Tiittula, L. (2005). *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Väyrynen, K. (2010). Elämäyksestä elämysyhteiskuntaan – käsitehistoriaa ja kritiikin lähtökohtia. Teoksessa Latomaa, T. & Karppinen, J. (toim.), *Seikkailen elämyksiä II* (s. 21). Tampere: Juvenes print.
- Valtanen, A. (2008). *Onnistunut matkailuelämys*. Turku: Turun kauppakorkeakoulu.

- Weed, M. (2008). *Sport & Tourism A Reader*. New York: Routledge.
- Wang, N. (1999). Rethinking authenticity in tourism experience. *Annals of Tourism Research*. 26(2), 349–370. doi:10.1016/S0160-7383(98)00103-0
- Wernicke, L. (2018). *Jalkapallon MM-kisojen merkillinen historia pelejä kentällä ja kabinetissa 1930-2014*. Minerva Kustannus Oy.
- Zare, S. (2019). Cultural influences on memorable tourism experiences. *Anatolia*. 30(3), 316-32.
- Zarei, A., Holmes, K. & Bin Yusof, A. (2018). Sport Event Attributes Influencing Sport Tourist's Attendance At Sepak Takraw Event. *Event Management* 22. 675-691.
- Zimbalist, A. (2010). Is It Worth It?. *Finance & Development*. 8-11.

## LIITE 1

## Hinghamin ja Hinchin luoma katsojakategoria-taulukko

Katsoja kategoria	Kategorian alaryhmä	Kuvaus
<b>Tapahtumakävijät</b>	Eliitti kilpailussa kävijät	Haluavat nähdä historiallisia urheiluhetkiä (esim. Olympialaisissa kävijät)
	Identifioijat	Kannustavat omaa maatansa. Rakentavat nationalista identiteettiä urheilutapahtumista.
	Urheilutapahtumien karnevaalitunnelman hakija	Käyvät tapahtumissa, koska haluavat kokea ilmapiriin sekä jälkipelien juhlat
	Nousevien kykyjen tarkkailijat	Käyvät katsomassa urheilua, koska haluavat nähdä nousevia kykyjä.
	Huippu-urheilijoiden kannattajat	Kannattavat huippu-urheilijoita esim. Olympialaisissa tai FIFA:n MM-kisoissa
	Ystävien tai sukulaisten kannattajat	Käyvät kaiken tasoisissa urheilutapahtumissa kannustamassa ystäviä tai sukulaisia
<b>Urheilufanit</b>	Intohimoiset kannattajat	Kannattajat, jotka käyvät useasti peleissä. esim. kausikorttilaiset
	Menestyjien kannattajat	Eivät niin intohimoisia kannattajia, mutta aktiivisuus kasvaa, kun joukkue menestyy.
	Maltilliset kannattajat	Kiinnostuneita joukkueesta, mutta käyvät peleissä harvemmin.
	Viihteen etsijät	Nauttivat urheilutapahtumien viihteestä. Kiinnostuneita enemmän urheilusta yleisesti, kuin tietystä joukkueesta.
	Harrastaja	Haluavat nähdä legendaarisia tai tähti urheilijoita. Kiinnostuneita enemmän urheilijoiden taidoista ja taktisuudesta kuin pelin lopputuloksesta.



<b>Passiiviset kuluttajat</b>	Tuntija tarkkailijat	Turisteja, jotka etsivät urheilun autenttisia kokemuksia. Käyvät ikonisissa tapahtumissa, kuten Wimbledon tai Monacon F1-kisa
	Tavalliset tarkkailijat	Turistit, jotka etsivät paikan autenttista kokemusta. Katsojat, jotka haluavat nähdä maan kansallislajia. esim. pesäpallo tai Sumo-paini
<b>Alakulttuurin hakijat</b>	Katsoa ja emuloida	Pyrkivät rakentamaan alakulttuurijäsenyyden emuloinnin sekä yhdistyksen kautta.
	Alakulttuurin jäsenet	Pyrkivät saamaan alakulttuurijäsenyyden tovereiden kautta (esim. katsomalla surffi kisoja)
<b>Liikematkaajat</b>	Passiiviset/ ei vapaa-ajalla Passiiviset/ bisnes Median työntekijät	Liikematkaajat, jotka katsovat urheilua, VIP, sponsorit, Television ja muun median työntekijät
<b>Virtuaali katsojat</b>	Televisio Yleiset kokoontumiset Netissä katsominen Vedonlyönti	Televisiolähetykset, pubit, toriscreenit, striimaus, vedonlyöntitoimiston katsojat.